ޙައްޖާއި ޢުމްރާއަންމަގެއް

ޑރ. އަޙްމަދު ޒިޔާދު ބާކިރު

ފުރަތަމަ ޗާޕް 2021

ފޮތް ފާސްކުރީ ކާޑު ނަންބަރު: C- 142- 2013-4

އިލާހީ ދުސްތޫރު

قال تعالى﴿ وَأَتِمُّوا۟ ٱلْحَجَّ وَٱلْعُمْرَةَ لِلَّهِ ۚ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا ٱسْتَيْسَرَ مِنَ ٱلْهَدْىِ ۖ وَلَا تَحْلِقُوا۟ رُءُوسَكُمْ
حَتَّىٰ يَبْلُغَ ٱلْهَدْىُ مَحِلَّهُۥ ۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ بِهِۦٓ أَذًى مِّن رَّأْسِهِۦ فَفِدْيَةٌ مِّن صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ
أَوْ نُسُكٍ ۚ فَإِذَآ أَمِنتُمْ فَمَن تَمَتَّعَ بِٱلْعُمْرَةِ إِلَى ٱلْحَجِّ فَمَا ٱسْتَيْسَرَ مِنَ ٱلْهَدْىِ ۚ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَٰثَةِ
أَيَّامٍ فِى ٱلْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ ۗ تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ ۗ ذَٰلِكَ لِمَن لَّمْ يَكُنْ أَهْلُهُۥ حَاضِرِى ٱلْمَسْجِدِ
ٱلْحَرَامِ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿١٩٦﴾ ﴾ البقرة:196

ތިޔަބައިމީހުން اللهއަށްޓަކައި حجއާއި عمرة ފުރިހަމަޔަށް އަދާކުރާށެވެ! ފަހެ، އެކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން إحصارވެއްޖެނަމަ، (އެބަހީ: ނުރައްކާތެރި ބައްޔެއްގެ ސަބަބުން، ނުވަތަ އެނޫން ކަމެއްގެ ސަބަބުން ނަމަވެސް، حجވުމަށް ނުވަތަ عمرةވުމަށް ދިޔުމުގެ މަގު ބަންދުވެއްޖެނަމަ) هَدْىގެ ތެރެއިން ތަނަވަސްވާ ޖިންސުން އެއްޗެއް ކަތިލުން ހުއްޓޭވެ. އަދި هَدْى، އެ ކަތިލުމުގެ محلއަށް ފޯރައްޖައުމަށް ދާނދެން ތިޔަބައިމީހުން ބޯ ނުބާލާށެވެ! ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބަލިވެއްޖެމީހާ ނުވަތަ ބޮލުގައި ބައްޔެއް ހުރެއްޖެމީހާ (އެކަންކަމުގެ ސަބަބުން ބޯބާލައިފިނަމަ) ފަހެ، ރޯދައިން، ނުވަތަ صدقاتއެއް ދިނުމުން ނުވަތަ ކަތިލުމަކުން

فديةއެއް ދިނުން ހުންޖެވޭ. ދަނީ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް أمانކަން ލިބިއްޖެނަމަ عمرةއަށްފަހު، حجއާ ހަމައަށް ފާނުދާނުން އަރާމު ލިބިގެންވެވިދާ

(އެބަހީ: حجގެ ދުވަސްވަރުގައި عمرةގެ އަޅުކަން ނިމި، إحرام ކަނޑައިލުމުން، إحرامގެ ސަބަބުން حرامވާ ކަންތައްތައް ހުއްދަވުމަށްފަހު، مكةގައި ހުރެ އަލުން حجއަށް إحرامބަނދުވި މާ) هَدْىގެ ބާވަތުން ތަނަވަސްވާ ލިބުނު އެއްޗެއް ކަތިލުން ހުންޖެވޭ.

ދަނީ، އެހެންކަމުން އެއްޗެއް ނުލިބިއްޖެނަމަ حجގެ ދުވަސްތަކުގައި ތިން ދުވަހު، އަދި حجން އެނބުރި އަހުރެއްގެ ހަތް ދުވަހު ރޯދަހިފުން ހުންޖެވޭ. އެއީ ފުރިހަމަ ދިހަ ދުވަހެވެ. އެކަންތައް، އެމީހާގެ أهلވެރިން حرمةތެރި ވެގެންވާ މިސްކިތް ހުރި ރަށުގެ ވަޓަންވެރިން ކަމުގައި ނުވާ މީހަކަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން اللهއަށް تقوىވެރިވާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން، اللهގެ عقوبات ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަސްތަކާގެނަކަން ތިޔަބައިމީހުން ދަންނާށެވެ!

بسم الله الرحمن الرحيم

ފެށުން

الحمدُ للهِ ربِّ العالمينَ، أرسلَ نبيَّهُ بالْهُدَى ودِينِ الحقِّ المبينِ، وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، لهُ الملكُ ولهُ الحمدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، وأَشْهَدُ أَنَّ سيدَنا مُحَمَّدًا عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ، فاللَّهُمَّ صَلِّ وسلِّمْ وبارِكْ على سيدِنا محمدٍ وعلَى آلِهِ وصحبِهِ أجمعينَ، وعلى مَنْ تَبِعَهُمْ بإحسانٍ إلَى يومِ الدِّينِ.

މިފޮތަކީ ޙައްޖާއި އުމްރާގެ އަރުކާން ފުރިހަމަ ގޮތުގައި އަދާ ކުރާނެގޮތް ދެނެގަތުމަށް ބަކައި ލިޔެވިފައިވާފޮތެކެވެ.

ޙައްޖާއި އުމްރާގެ އަރުކާން އަދާ ކުރަމުން ދާއިރު އަތް މަތީގައި ގެންގުޅެން ފަސޭހަ ކުޑަފޮތެއް އެކުލަވާލުމަށް ޙައްޖު އުމްރާ ދުރޫޙް ތަކުގެ ބައެއް ބޭނުން

އަޅުގަނޑުގެ ކިބައިން އެދުނު ހިނދު، އަޅުގަނޑު ޖަމާކޮށް ތައްޔާރުކޮށްފައިވާ ފޮތެކެވެ. މިފޮތް އެކުލަވާލައި ޝާއިރު ކުރުމުގައި އަޅުގަނޑަށް އެހީތެރިވެދެއްވި ބޭފުޅުންނަށް، ވަރަށް އިޚްލާސްތެރި ކަމާއެކު ޝުކުރު ދަންނަވަމެވެ.

ރާއްޖެއިން ޙައްޖާއި ޢުމްރާއަށް ވަޑައިގަންނަވާ ބޭފުޅުންނަށް، މިފޮތަކީ ބޭނުންތެރި ފޮތަކަށް ވާނެ ކަމަށް އުއްމީދު ކުރަމެވެ.

والحمد لله رب العالمين

12 ربيع الأول 1434هـ

24 ޖަނަވަރީ 2013

ފިހުރިސްތު

އިލާހީ ދުސްތޫރު.......................................2

ފެށުން.......................................4

ފިހުރިސްތު.......................................6

ޙައްޖުވެރިޔާ މައްކާގައި.......................................8

ޙައްޖާއި ޢުމްރާގެ މާނަ:.......................................13

ޙައްޖާއި ޢުމްރާ ޝަރުޢު ކުރެއްވުން.......................................14

ޙައްޖާއި ޢުމްރާގެ މާތްކަން.......................................20

ޙައްޖާއި ޢުމްރާގެ އަދަބުތައް.......................................22

ޙަރަމްގެ ސަރަޙައްދު.......................................24

ޙައްޖު ވާޖިބުވުމުގެ ޝަރުޠުތައް.......................................27

ޙައްޖާއި ޢުމްރާގެ މީޤާތު.......................................28

ޙައްޖު ބައިގެންވާ ބައިތައް.......................................33

ޙައްޖުގެ ރުކުންތައް.......................................35

ޙައްޖުގެ ވާޖިބުތައް.......................................36

ހައްޖުގެ ސުންނަތް ކަންތައް:..37

ހައްޖުގެ ރުކުނެއް އަޅައިފި މީހާގެ ހުކުމް..38

ހައްޖުގެ ވާޖިބުތަކުގެ ތެރެއިން ވާޖިބު ކަމެއް ދޫކޮށްލުމުގެ ހުކުމް..............39

އިހްރާމް ބަނދެގެންވާ މީހާ ކުރުން ހަރާމް ކަންތައްތައް..............................39

އުމްރާވުން: 47

ހައްޖުގެ ޢަމަލީ މަސައްކަތް ފެށުން...55

އައްޔާމުއްތަޝްރީޤުގެ ދުވަސްތައް..65

މަދީނާއަށް ޒިޔާރަތްކުރުން..67

ޤުބާ އާއި އުހުދުގެ މައިދާނަށް ދިއުން...70

ޙައްޖުވެރިޔާ މައްކާގައި

ޙައްޖާއި ޢުމްރާއަށް ވަޑައިގަންނަވާ ބޭފުޅުން ތެރެވަޑައިގަންނަވަން ޖެހޭ ގޮތުގައި [illegible] [illegible] ދުނިޔޭގައިވާ އެންމެ މާތް ބިމުގައިކަމެވެ. އަދި ހަމައެއާއިއެކު މިބިމުގައި ކުރެވޭ ހެޔޮ ކަންތައް އެތައް ގުނައަކަށް އިތުރު [illegible] ކަމެކެވެ. އެހެންކަމުން، މިބިމުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޖެހޭން ކަމެކެވެ. ﷲ ގެ ވަޙީ ބަސްފުޅުގައިވެސް މިފަދައިންނެވެ.

﴿ ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ حُرُمَٰتِ ٱللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ ۗ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ ٱلْأَنْعَٰمُ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ ۖ فَٱجْتَنِبُوا۟ ٱلرِّجْسَ مِنَ ٱلْأَوْثَٰنِ وَٱجْتَنِبُوا۟ قَوْلَ ٱلزُّورِ ﴾ سورة الحج: ٣

މާނައީ: "(ކަންހުރިގޮތި) އެއީއެވެ. އަދި ﷲ ގެ ޙުރުމަތްތަކަށް މާތްކޮށްހިފާ މީހާ (ދަންނާށެވެ!) [illegible]، [illegible] އެކަންތައް

އެމީހެއްގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެ ބަސްތަރުތަކުގައި ހެޔޮކަން ބޮޑެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް نعم ސޫޖި حلال ކުރައްވާފައިވެއެވެ. (قرآنގައި ނަންގަނވި) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކިޔައިދެއްވާ ތަކެތި ދެއްވިއެވެ. ދެން (އަދުކަންކުރުވާ) ބުރުމަކުގެ ނުމާރިކުކަމުން ތިޔަބައިމީހުން ދުރުހެލިވާނުވާށެވެ! އަދި ޙާލު ހެކަމުން ބުނުމުން ދުރުހެލިވާނުވާށެވެ!" އެހެން އާޔަތެއްގައި الله ވަނީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَـٰٓئِرَ ٱللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى ٱلْقُلُوبِ ﴾ سورة الحج: ٣٢

މާނައީ: "(ކަންކުރުމަކީ) އެއީއެވެ. އަދި اللهގެ ޝަޢާއިރުތަކަށް (އެބަހީ: ހައްޖު ކަތިލުމާއި، އުޟްޙިޔާ ކަތިލުމާއި، ހައްޖުގެ عمل ހަމަޖެހުމާއި، އަންނަނިވެސް دينى أمر ތަކަށް) މާތްކޮށްކުރުމާއި (ތަންނާނުވެ!) ދެން، އެކަންތަކުއްވެސް، ހިތްތަކުގެ تقوى ވެރިކަމުގެ ތިބެއިނުނެވެ.

އަލްއިމާމް ޖުރުކީ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. މާނަ ވެގެންވާ

މައްކާއަށް ވަނުމަށް ތަނުގައި އެއްވެސް މީހަކަށް އުނދަގޫ

ކުރުވުން ފުރައްސާރަކުރުވުން މަގާމަތީކަން ހުރުމެއް ނުވެއެވެ. اللهގެ

ވަޙީ ބަސްފުޅުގައިވަނީ މިފަދައިންނެވެ. ﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَيَصُدُّونَ

عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ٱلَّذِى جَعَلْنَـٰهُ لِلنَّاسِ سَوَآءً ٱلْعَـٰكِفُ فِيهِ

وَٱلْبَادِ ۚ وَمَن يُرِدْ فِيهِ بِإِلْحَادٍۭ بِظُلْمٍ نُّذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴾ سورة الحج: ٢٥

މާނައީ: " ހަމަކަށަވަރުން، كافرން، اللهގެ މަގުން (މަސްޖިދުލް

އަލްޙަރާމުން، އަދި އާންމުގައި قائمވެ ހުންނަ މީހާއާއި، ބޭރުން

އަންނަމީހާއާއި، ހަމަހަމަވާގޮތުން، މަސްޖިދުންނަންނަބަލައި،

ތިމަންނަސްކަރާމަތުގެ ތެރޭގައި އަރަމަޖިދުލް ބަހާމުން (މަސްޖިދުން

އަލްޙަރާމުން، އަދި އާންމުގޮތުގައި ވަކިކުރާމީހުން، ދީނާ ހިފާދު

ގޮތްތަކުގެ އުފައްދަނިވި މިހާރުން، މަސްޖިދުގެ ތެރޭގައި ވަރުގަދަ

ބަރުބަސް ހަމަ ނުބައިކަންކުރާމީހުން ."

މައްކާގައި ހޭދަ ކުރާ ދުވަސްތަކުގައި ބޭކާރު ކަންކަން

ދޫކުރުމަށް އާދަ ކުރާނެވެ. މައްކާއަށް އައުމުގެ ފުރިހަމަ

ލަޣުދަޣިއާ ދުރު ވިސްނާށެވެ. ނަމާދުކުރުމާއި، ޠަވާފު ކުރުމާއި،

ރޯދަ ހިފުމާއި، ޤުރުއާން ކިޔެވުމާއި، ޛިކުރު ކުރުމާއި، ދުޢާކުރުމުގައި

ވަގުތުތައް ހޭދަ ކުރުމަށް އާދަ ކުރާނެވެ. ޖުމްލަ ގޮތެއްގައި،

މައްކާގައި ހޭދަ ކުރާ ދުވަސްތަކުގައި ބޭކާރު ވާހަކަތައް ދެއްކުމާއި،

ފާޙިޝް ޢަމަލުތަކުން ދުރުވެ ރައްކާތެރިވެ ތިބުން ޖެހެއެވެ. ރަސޫލުﷲ

ޞައްލަﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމް ޙަދީޘް ކުރައްވާފައި ވެއެވެ." مَا مِنْ أَيَّامٍ

أَعْظَمُ عِنْدَ اللهِ ، وَلاَ أَحَبّ إِلَى اللهِ العَمَل فِيْهِنَّ مِنْ أَيَّامِ الْعَشْرِ ، فَأَكْثِرُوا فِيْهِنَّ

مِنْ التَّسْبِيْحِ ، وَالتَّحْمِيْدِ ، وَالتَّهْلِيْلِ ، وَالتَّكْبِيْرِ " رواه أحمد والطبراني

މާނައީ: "ޙައްޖުމަހުގެ ފުރަތަމަ ދިހަ ދުވަހަށްވުރެ، ﷲ ގެ

ޙަޟްރަތުގައި ބޮޑުވެރި، އަދި (މާތްކަން) ބޮޑު ދުވަސްތަކެއް ނުވެއެވެ.

ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އެ ދުވަސްތަކުގައި ތަސްބީޙަ ބުނުމާއި، ޙަމްދު

ތަނާ ކިޔުމާއި، ތަހުޒީބު ކިޔުމާއި، ތަކުލީފު ކިޔުން ދިނަ ކުރާނެއެވެ."

އެހެން ޙަދީޘެއްގައި ކީރިތި ރަސޫލާ ޞައްލަ ﷲ ޢަލައިހި ވަސައްލަމް

ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ. عن أبي هريرة رضي الله عنه، قال: سَمِعْتُ النَّبِيّ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ يَقُوْلُ:"مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ" (رواه البخاري)·

މާނައީ: މާތް ﷲ ރުއްސެވުން ލެއްވި އަތޫ ހުދައިދާ ވިދާޅުވިއެވެ.

ކީރިތި ރަސޫލާ ޙަދީޘްކުރެއްވި އަޖު މިވަން އީރޭވެ. " ރަފި ރުމުތު

ބައުން މުހާމަކަމް ނުކުރުމާ، އަދި ފާސިޤު ޢަމަލް ނުކޮށް، ﷲ

އަންގަވައި ހައްޖު އަދާކޮށްދި މީހާ ފަސްނާނެއެވެ. އޭނާގެ މަންމަ އޭނާ

ވިހެއި ދުވަސްފަދައިން އެނބުރި އައުވެއްޖެއެވެ. އެހެން

ޙަދީޘެއްގައިވެއެވެ.

عَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمْ: " الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ" (متفق عليه)

މާތް الله ރުހިވޮޑިގެންވި އަބޫ ހުރައިރާ ވިދާޅުވިއެވެ. "ޢުމްރާ އަކީ އަނެއް ޢުމްރާއާ ހަމައަށް ދެމެދުގައި ކުރެވޭ ކުށްފާފަތަކުގެ ކައްފާރާއެކެވެ. އަދި ޤަބޫލުކުރެވިގެންވާ ޙައްޖުގެ ޖަޒާއަކަށް ހަމައެކަނި ކަނޑައެޅިފައިވަނީ ސުވަރުގެއެވެ."

ޙައްޖާއި ޢުމްރާގެ މާނަ:

ޢަރަބި ބަހުގައި ޙައްޖުގެ މާނައަކީ ޒިޔާރަތް ކުރުމަށް ޤަޞްދުކޮށްގެން އެތަނަކަށް ދިއުމެވެ.

ޝަރީޢަތުގެ ގޮތުން ޙައްޖަކީ ޚާއްޞަ ކަންތައްތަކެއް އަދާކުރުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ޚާއްޞަ ވަގުތުތަކެއްގައި ގެދޮރުގެ އަރިހަށް ދިއުމެވެ.

އަރަބި ބަހުގައި ޙައްޖާގެ މާނައަކީ ޤަޞްދު ކުރުމެވެ.

ޝަރުޢީގޮތުން ޙައްޖަކީ ވަކި ޢަމަލުތަކަކާއިއެކު ބައިތުﷲ ގެ ޒިޔާރަތް

ކުރުމެވެ.

ބައިތާއި ޙައްޖާ ޝަރުޢު ކުރެއްވުން

ބައިތީ ވާޖިބު ކަމުގައިކަން ހަދާ ދަންނަވާކަމުން

އެއްބަސްވެފައިވެއެވެ. ﷲ ގެ ވަޙީބަސްތުގައިވާނީ މިފަދައިންނެވެ.

﴿ إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ * فِيهِ ءَايَاتٌ بَيِّنَاتٌ

مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ ۖ وَمَن دَخَلَهُ كَانَ ءَامِنًا ۗ وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلْبَيْتِ مَنِ ٱسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ

وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ ٱلْعَالَمِينَ ﴾ آل عمران: ٩٦ — ٩٧

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، މީސްތަކުންނަށްޓަކައި ފުރަތަމަ ލެއްވި،

(އަޅުކަމުގެ) ގެއަކީ، مكة ގައިވާ ގެފުޅުކަން ކަމަށްވެއެވެ. بركات

ލައްވާލެއްވި ތަނެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި عالم ތަކަށް ތެދުމަގެއް

ކަމުގައެވެ. ދުޅެވުގެންވާ ހިޔަލެއް އާންމުގައި ފެއްވެ. إبراهيمގެ ދުޢާ

ހިންނަވިއަން (ޢާއިލާއިއިން) ފެއްވެ. އެތަނަށް (އެބަހީ: ގެފުޅުގެ حرم

ފުރަން)ވަޑައިގަތުމާއި، أمانކަން ލިބިގެންވާ މީހަކު ކަމުގައިވިއެވެ.

އެކަމަން ވަގުތުން ކުރަމަކުރަންޖެ މިހާ، އެ ގެފުރަން

قصدކުރެގެންނިކުމެ، (އެބަހީ: حجފުޅަކަ) اللهއަށްޓަކައި މިސްކީނުންގެ

މަސައްކަތުން واجبއެއެވެ. (އެކަމާމެދު) ދެކޮށްޖަހަރަށް ބިހާ،

(ދަންނަށެވެ!) ދީން، ހިމާޔަތްކުރުން، اللهއި، އެންމެހާ عالمތަކު ހިމެނިގެ،

ދުނިޔޭގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ."

އެކަން ނަމަވެސް ޙައްޖާގެ ޙުކުމާއި ދަންޏާއާގައި

ދަންނަބާކުރުންގެ މުރަކައި ހިޔާލު އުދުހިހިޔަލެއްވެ. ބަޔަކު

ދަންނަބާކުރުންގެ ޝަރުޢައި ޙުކުމާއި ވާޖިބު ކަމެކެވެ.

މިބާކުރުންގެ ދަލީލަކީ ﴿وَأَتِمُّوا۟ ٱلْحَجَّ وَٱلْعُمْرَةَ لِلَّهِ ۚ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا ٱسْتَيْسَرَ مِنَ

ٱلْهَدْىِ ۖ وَلَا تَحْلِقُوا۟ رُءُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ ٱلْهَدْىُ مَحِلَّهُۥ ۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ بِهِۦٓ أَذًى

مِّن رَّأۡسِهِۦ فَفِدۡيَةٞ مِّن صِيَامٍ أَوۡ صَدَقَةٍ أَوۡ نُسُكٖۚ فَإِذَآ أَمِنتُمۡ فَمَن تَمَتَّعَ بِٱلۡعُمۡرَةِ إِلَى ٱلۡحَجِّ
فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۚ فَمَن لَّمۡ يَجِدۡ فَصِيَامُ ثَلَٰثَةِ أَيَّامٖ فِي ٱلۡحَجِّ وَسَبۡعَةٍ إِذَا رَجَعۡتُمۡۗ تِلۡكَ
عَشَرَةٞ كَامِلَةٞۗ ذَٰلِكَ لِمَن لَّمۡ يَكُنۡ أَهۡلُهُۥ حَاضِرِي ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ
وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ ﴾ البقرة: ١٩٦

މާނައަކީ: "ތިޔަބައިމީހުން ﷲއަށްޓަކައި حجއާއި عمرة ފުރިހަމަކޮށް އަދާކުރާށެވެ! ފަހެ، އެކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން އިޙްޞާރު ވެއްޖެނަމަ، (އެބަހީ: ދެކޮޅުވެރި ބަޔެއްގެ ސަބަބުން، ނުވަތަ އެނޫން ކަމެއްގެ ސަބަބުން ނަމަވެސް، حجވުމަށް ނުވަތަ عمرةވުމަށް ދިޔުމުގެ މަގު ބަންދު ވެއްޖެނަމަ) هَدْىގެ ތެރެއިން ތަނަވަސްވެ ލިބުން އެއްޗެއް ކަތިލުން ހުންނާނެވެ. އަދި هَدْى، އެ ކަތިލުމުގެ محلއަށް ފޯރައްޖައުމަށް ދާންދެން ތިޔަބައިމީހުން ބޯ ނުބާލާށެވެ! ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބަލިވެއްޖެމީހާ ނުވަތަ ބޮލުގައި ބައްޔެއް ހުރެއްޖެމީހާ

(އުނދަގޫކަމުގެ ސަބަބުން ބޯބާލައިފިނަމަ) ފަހެ، ރޯދަހިފުމުން، ނުވަތަ

صدقاتއެއް ދިނުމުން ނުވަތަ ކަތިލުމުން فديةއެއް ދިނުން ކުރުމެވެ.

ފަހެ، ތިޔަބޭފުޅުންނަށް أمانކަން ލިބިއްޖެނަމަ عمرةއަށްފަހު، حجއާ

ހަމައަށް ފާއިދާކުރުން އަދާކުރު ލިބިގެންދިޔުމާ (އެބަހީ: حجގެ

ދުވަސްވަރުގައި عمرةގެ އަމަލުކޮށް ނިމި، إحرام ކަނޑައިލުމުން، إحرامގެ

ސަބަބުން حرامވާ ކަންތައްތައް ހުއްދަވުމަށްފަހު، مكةގައި ހުރެ އަލުން

حجއަށް إحرامބަނދެފި މީހާ) هَدْىގެ ތަކެތިން ތަނަވަސްވާ ލިބުނު

އެއްޗެއް ކަތިލުން ކުރުމެވެ. ފަހެ، އެފަދަ އެއްޗެއް ނުލިބިއްޖެމީހާ

حجގެ ދުވަސްތަކުގައި ތިން ދުވަސް، އަދި حجން އެނބުރި އައުމަށްފަހު ހަތް

ދުވަސް ރޯދަހިފުން ކުރުމެވެ. އެއީ ފުރިހަމަ ދިހަ ދުވަހެވެ. އެކަންއޮތީ،

އެމީހެއްގެ أهلވެރިން حرمةތެރި ވެގެންވާ މިސްކިތާ ހުރި ގާތުގެ

ވަޒަންވެރިން ކަމުގައި ނުވާ މީހާއަށެވެ. އަދި ތިޔަބޭފުޅުން اللهއަށް

تقوىވެރިވާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން، اللهގެ عقوبات ގަދަފަދަވެގެންވާ

ކަލާނގެކަން ދެނެގަތުމަށް ދަންނާށެވެ!"

އަށްޑަބައި ދަންނަވާލެއްވުން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި ޢުމްރާ

ވާޖިބު ސުންނަތެކެވެ. عَنْ جَابِرٍ أَنَّهُ قَالَ قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ الْعُمْرَةُ وَاجِبَةٌ وَفَرِيضَتُهَا كَفَرِيضَةِ الْحَجِّ؟ قَالَ :« لاَ وَأَنْ تَعْتَمِرَ خَيْرٌ لَكَ ».(مرفوعا.أخرجه الترمذي: الصوم (931)، وأحمد (316/3)، وابن أبي شيبة"مصنفه" (223/3)، والدارقطني" سننه" (285/2)، والبيهقي"الكبرى" (349/4)، وأبو يعلى "مسنده" (1938)، وابن جرير "تفسيره" (19/3)، وابن أبي داود "المصاحف" (281).)

މާތްالله ކުރުއްސުންތެރިވި ޙާޖީކުރާ ގޮތް އަދިހުން

ރިޔާސަތުލްވިގެންވާއެވެ. ދިމަނާނާ ޔިރިދި ކަސްތާ އަދިހުގައި

ހުރިކަރަކު ފާރިބެއްމު ދަންނަވަވުން އެކަރާގާނު ބަދިޔާ ކުރުއްވިއެވެ.

ހުރިކަ ކުރުވަނު ދަރުވަގައި ދާވާބު އިސްރުވެގެންދާނު ކަވެކެވެ. اللهގެ

ވަދި ބަސްރުގެއިވެއެވެ. ﴿ فِيهِ ءَايَٰتُۢ بَيِّنَٰتٞ مَّقَامُ إِبۡرَٰهِيمَۖ وَمَن دَخَلَهُۥ

كَانَ ءَامِنٗاۗ وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلۡبَيۡتِ مَنِ ٱسۡتَطَاعَ إِلَيۡهِ سَبِيلٗاۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ

ٱللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴾ آل عمران: ٩٧

މާނައީ : " ޤުރުބާނުކޮށްވާ ހިތަކަށް އޮޅުނަގައި

ވެއެވެ.

إبراهيمގެ ޤައުމުގެ ނުފޫޒުވެރިން (ޢާދާ ތަމޫދިން) ވެއެވެ. އެމަނިކުން (އެބަހީ: ގެދުރުގެ ހ

ރުދުވަސް) ވަޑައިގެންފިއިރު، أمانކަމުން ދިރިއުޅުއްވާ މިހެނެ ކަރުނައިވިއެވެ.

އެކަމަނާ މަގެއްދުކުރި ކުޅަދާނަވުމާއި މިހާ، އެ ގެދުރުގެ

قصدކުރެއްވިއިރު، (އެބަހީ: حجވުމަށް) اللهއަށްޓަކައި މިސްކިތުގެ

ވަށައިގެން ވަޑައިގަތުމަކީ واجبއެކެވެ. (އެކަމާގުޅޭ) ތަނާގެހިގެންދިޔަ ހިނދު،

(ދަންނާށެވެ!) ތިޔާ، ހަމަކަށަވަރުން، اللهއީ، އެންމެހާ عالمއެއް ދެކޭވިއިރު،

ޝުކުރުވެރިވާން ތަރުސްކާރުވެއްޖެވެ."

އިސްވެދިޔަބަތުގެ އާޔަތް ހާމަވެގެން ދިޔަ ދެނަ

ބޯކަލުން ބިލާލްވަނީ ޖުމްލަތަކަށް ސުރުނގަލުން ކަމުގައެވެ. ހައްޖު

ފަރުޟު ކުރުމުގެ ހިޖުރައިން 9 ވަނަ އަހަރުގެ ފުރަތަމަ މަހެވެ.

ޙައްޖާއި ޢުމްރާގެ މާތްކަން

1. ޙައްޖުގެ ސަވާބުން ފާފަތައް ފުއްސަވާދެއްވުމާއި ނަފްސު ޠާހިރުވުން.

2. އިސްލާމީ ފަރުޟުތަކުގެ އަރްކާނުންގެ ތެރޭގައި ޖޫރުންތެރިކަން އިތުރުވުން

3. އިސްލާމީ އުއްމަތުގެ އެއްބައިވަންތަކަމާއި ހަމަހަމަކަން ހާމަވުން

4. ޙައްޖާއި ޢުމްރާއަކީ އާޚިރަތް ދުވަހުގެ މަތިން ހަނދާންކޮށްދޭ ކަންތައްތަކެއް.

5. މި އަޅުކަމަކީ ނިޢުމަތްތަކަށް ޝުކުރުކުރުން ހިމެނޭ ކަމެއް.

6. އިސްލާމީ ދަޢުވަތު ފެތުރުމަށް މަސައްކަތް ކުރާ މީހުންގެ ބަރަކާތްތަކަށް ތާއީދާ މަދަދު ލިބުން.

7. މިއަޅުކަމަކީ ކެތްތެރިވުން ދަސްކޮށްދޭ އަޅުކަމެއް.

8. ޙައްޖަކީ އިބްރާހީމްގެފާނުގެ މުޅި ޢާއިލާ ފަރާތުން މާތް اللهގެ

އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިކަން ދަސްކުރަންޖެހޭ ނަމޫނާއެއް.

9. އިސްލާމީ އުއްމަތުގެ އެއްބަޔަކާއި އަނެއްބަޔަކު ތަޢާރަފުވުމަށް

ލިބޭ ވަރަށް މާތް ފުރުޞަތެއް.

10. މަބްރޫރު ޙައްޖަކަށް ސުވަރުގެ ފިޔަވައި އެހެން

ޖަޒާއެއް ނެތް.

11. ޢުމްރާއަކަށްފަހު ޢުމްރާއެއް އަދާކުރުމަކީ އެދެމެދުގައި

ކުރެވޭ ކުށް ފާފަތަކުގެ ކައްފާރާއެއް.

12. ޙައްޖަށްޓަކައި ޚަރަދުކުރާ ޚަރަދުކުރުމުގެ ޘަވާބު 700

ގުނައަށް އިތުރުވެން.

13. ޙައްޖުވެރިންނާއި ޢުމްރާވެރިން ކުރާ ދުޢާ

އިޖާބަކުރެއްވުން.

ބަރްޒާޚި ދުންޔާގެ އަދަބުތައް

ބަރްޒަޚީ އަދަބުތަކުގެ ތެރެއިން ދާތް އަދަބުތަކެވެ.

މިއަދަބުތަކަކީ ވަރަށް ގިނަ ވަގުތުތަކެއް ދޫކަ ކޮށްގެން ދުރަށާއި

ނަފްސާއި ދުވުން އަދާކުރެވޭ އަދަބުތަކެވެ. އެހެން އަދަބުތަކާއި

ޖިހާދަށް މިއަދަބުތަކުގައި ވަރަށް ގިނަ އަދަބުތަކެއް ބަލައިގަން ދޫކުރޭއެވެ.

އޭގެ ބައެއް އަދަބުތައް ވަރަށް ކުރު ގޮތަކަށް ތިރީގައި

މިވަނީއެވެ.

1. ފާފަތަކާ ދުރުވެ ތައުބާވުން.

2. ބަރްޒާޚި ދުންޔާއާއި ގުޅިފައިވާ ޙުކުމްތައް ދަސްކުރުން.

3. އަނބިދަރީންނަށާއި ތިމާގެ މީހުންނަށް ވަޞިއްޔަތް ކުރުން.

4. މީހަކަށް އަނިޔާއެއް ދެވިފައިވާނަމަ އެމީހާގެ ކިބައިން މަޢާފަށް

އެދުން.

5. ކުރަން ޤަސްދު ކުރާ ޢަމަލުތަކުގައި އިޚްލާޞްތެރިވުން.

6. ވައްކާއަށް ދިއުމަށްޓަކައި ދަތުރު ފަށާ ހިނދު ދަތުރު ދުޢާ ކިޔުން.

7. ދޫ ރައްކާތެރި ކުރުން.

8. ބަޙްރު ދަތުރުގައި ބައިވެރިވާ އެހެން މީހުންނަށް އުނދަގޫ ނުކުރުން.

9. ބަޙްރު ދަތުރުގެ ހުރިހާ ވަގުތެއްގައި ޖަމާޢަތުގައި ނަމާދު ކުރުމަށް މަސައްކަތް ކުރުން.

10. މީހުންނަށް މަލާމާތް ކުރުމާއި ފުރައްސާރަ ކުރުމާއި ބާކީ ގޮތުގައި ޖަދަލު ކުރުން ދޫކޮށްލުން.

11. ޖަވާބު ކުރާއިރު އެހެން މީހުންނަށް އުނދަގޫ ނުކުރުން.

12. ރަޙުމްތެރިކަމާއި ޢިއްފަތްތެރިކަމާއި އަދަބުވެރިކަމަށް ރައްކާތެރިވުން

އައުރަ ނިވާކަން ކުޅޭ ގޮތުން ނުލުން .13

ބަޔާލު ފައިސާގައި މިމާތް އަޅުކަން އަދާކުރުން .14

ޙަރަމްގެ ސަރަޙައްދު

މައްކާގެ ޙަރަމްފުޅަށް މައްކާގެ ވަށައިގެންވާ ސަރަޙައްދީ އިންތިހާއަށް ބިޔަގަނޑުވެއެވެ. އިރުމަތީ ފަރާތުން އާގެ ސަރަޙައްދަކީ "އަލްޖިޢްރާނާ"އެވެ. މިއީ މައްކާއާއި 16 ކިލޯމީޓަރު ދުރުގައިވާ ތަނެކެވެ. ހުޅަނގު ފަރާތުން އިރަކީ "އަލްޙުދައިބިއާ" އެވެ. މިހާރު އެހިސާބަން "އައްޝުމައިސީ" އާ ކިޔައެވެ. މިއީ މައްކާއާ 15 ކިލޯމީޓަރު ދުރުގައިވާ ތަނެކެވެ. އިރުއުތުރު ފަރާތުން އިރަކީ "ވާދީ ނަޚްލާ" އެވެ. އެއީ މައްކާގެ 14 ކިލޯމީޓަރު ދުރުގައިވާ ތަނެކެވެ. އުތުރު ފަރާތުން އިރަކީ "އައްތަންޢީމް"އެވެ. މިއީ މަދީނާއަށް ދާ މަގުގައި މައްކާއާ 6 ކިލޯމީޓަރު ދުރުގައިވާ ތަނެކެވެ. ދެކުނު ފަރާތުން އިރަކީ ޔަމަނަށްދާ މަގުގައި އޮންނަ "ކަދުވާ" އެވެ.

އެއީ މައްކާއާ 12 ކިލޯމީޓަރު ދުރުގައިވާ ތަނެކެވެ. މިތަންތަން

ޒާރަގަސްތްތަށް އަރާމާތްތަކާއި ވެއްވެ. މިސަރަހައްދުތަށް ޖާރަގަ

ކުރުމަށްބަލައި ބާރަށްކުރެވުނު ސަރަހައްދުތަކުގައި އުމްރާބަދުގެ ހުސް

ބޮޑުހިމެނެއް ޝަރާޢަތް ހުނަރުނެއެވެ. މަތާކަމުގައި ހުނަރު އަލް

މަސްޖިދުލް ޙަރާމް ހުންނަނީ މިބޭނުން ޙަރަމް ސަރަހައްދުގެ

ދުރުގައެވެ. ޙަރަމްގެ ސަރަހައްދު ބޭރުގައިވާ އިންސާނުންނަށް

ގެއްލުންދޭ ތަކެތި ފިޔަވައި އެހެން ހުރިހާ އެއްޗަކަށް ރައްކާތެރިކަން

ލިބިގެންވެއެވެ.

އަލްމަސްޖިދުލް ޙަރާމްގެ ފުޅާގައި މާތްވެގެންވާ

ގުޅުވެއެވެ. ޙައްޖުމަހުގެ 9 ވަނަ ދުވަހު ގުޅުޖުގެ އެތެރެ

ތޮއްވެއެވެ. މިއީ ޢަމާންވީ އިސްލާމީ ޤައުމުގެއެވެ. މި ސަރަޙައްދުގައި

މާތްވެގެންވާ ތަރަހައްދުގެ ހަރުމްގެ ޤަރާތްޖުގެން މައްކާގެ އަމީރު

ބައިތުލް މަޤާމިގެންނަވައެވެ. މީގެ އިތުރަށް ސައްޔިދު އިބްރާހީމްގައި

ޢިއްބަވާ އިސްލާމީ ޤައުމުތަކުގެ ސަފީރުންނާއި ޑިޕްލޮމެޓިކް

މިޝަންތަކުގެ ފޯރިން ބައިވެރިވެ ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

ގެދުޒުގެ ދޫލުކޫޒު އަލްމަލިކު ޚާލިދު ބިން

އަބްދުލްޢަޒީޒުގެ ރަސްމިކަމުގައި ސާފު ރަސްނަސް ގުރުނުވެ.

ޖަމާނުއްސުލްހު ގުޅުގައި ޅުޒަކާގު ލޮވެއެވެ.

ހިޖްރައިން 8 ވަނަ އަހަރު ޝީރިރި ރަސޫލާ މައްކާ ފަތަހަ ކުރެއްވި

ދުވަހު މިއުޒަކާގު ބާޅުއްޖިވެއެވެ. ވާތުވެދިޔަ ސަރުއްތަ ތަކުގައި

ހަރީމުއިންނާއި ރަސްރަސްކަލުން ގުޅުގެ އުޒަކާގު އާއުޒަކާގަކަން

ބަދަލުކޮށްމަން އިސްކަން ދެއްވިއެވެ. މިއުޒަކާގު އަހަރަށް އެއްފަހަރު

ބަދަލުކޮށްވެއެވެ.

ހައްޖު ވާޖިބުވުމުގެ ޝަރުތުތައް

ހައްޖު ވާޖިބުވާނީ ބުއްދި ސަލާމަތުންހުރި ބާލިޣުވެފައިވާ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން އެކަމަށް ކުޅަދާނަ މީހުންނަށެވެ.

ބާލިޣުނުވާ ކުޑަކުއްޖާ ކުރާ ހައްޖުވެސް ސައްހަވާނެއެވެ. ނަމަވެސް، އޭގެ ފަހުން ހައްޖަކަށް ނުބެލެވޭނެއެވެ. ބާލިޣުވުމަށް ފަހު ފަރުޟު ހައްޖު އަދާކުރަން ޖެހޭނެއެވެ. ޢަރަފާތު ދުވަހު ޢަރަފާތު ބިމުގައި ހުއްޓާ ބާލިޣު ވެއްޖެނަމަ، އޭނާގެ ހައްޖު ފަރުޟު ހައްޖެއްކަމުގައިވާނެ ކަމަށް ޝާފިޢީ މަޛްހަބުގެ އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެއެވެ.

މުސްލިމަކީ ހައްޖުވުމަށްފަހު، މުރުތައްދު ވެއްޖެނަމަ، ޝާފިޢީ މަޛްހަބުގެ އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވަނީ އަލުން ތައުބާ ވިޔަސް ހައްޖުވާކަން ނުޖެހޭނެކަމަށެވެ. ހަނަފީ މަޛްހަބާ މާލިކީ މަޛްހަބުގެ

ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވަނީ އަލުން ޙައްޖުވުމަކީ ވާޖިބެއް ކަމުގައެވެ. މޯހަމީރުންގެ މައްކަގަން ޙައްޖު ވާޖިބެއްނުވާނެ އެވެ. ތަންދޮރު ވަޒީފާކަން ނާނާގެ ކުޅަކުދިންގެ ޙައްޖު ބަސްވައްރަވާނެ ކަމަށް ދަންނަބަކަލުން ވިދާޅުވެއެވެ.

ޙައްޖާއި ޢުމްރާގެ މީޤާތު

މީޤާތު: އެއީ ޙައްޖާއި ޢުމްރާ އަދާކުރުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ވަގުތުތަކާއި ކަނޑައެޅިފައިވާ ތަންތަނެވެ.

މީޤާތު ބަހިވެގެންވަނީ ދެބަހަކަށެވެ.

ފުރަތަމަ ބަޔަކީ: ވަގުތު ނުވަތަ ދުވަސްތަކެއް

ޙައްޖުގެ އަޙުކާން އަދާކުރުމަށްޓަކައި ފުރާނީ ޝައްވާލު

މަހުގެ ފުރަތަމަ ދުވަހުން ފެށިގެން ޛުލްޙިއްޖާ މަހުގެ ނުވަވަނަ

ދުވަހުގެ ނިޔަލަށެވެ. الله ގެ ވަހީ ބަސްފުޅުގައިވެއެވެ. ﴿ٱلْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَٰتٌ ۚ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ ٱلْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِى ٱلْحَجِّ ۗ وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ ٱللَّهُ ۗ وَتَزَوَّدُوا۟ فَإِنَّ خَيْرَ ٱلزَّادِ ٱلتَّقْوَىٰ ۚ وَٱتَّقُونِ يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ﴾ البقرة: ١٩٧

މާނައީ: " حج ގެ ވަގުތަކީ ކަނޑައެޅި އެނގިގެންވާ މަސްތަކު ތަކެކެވެ. ފަހެ، އެ މަސްތަކުތަކުގައި حج فرضކޮށްގެންފި މީހާ (އެބަހީ: حجވުމަށް قصدކޮށް إحرامބަނދެފިމީހާ، ދަންނާށެވެ!) ފަހެ حجވުމުގެ ތެރޭގައި جماعވުމެއް، އަދި އުރެދުމެއް، އަދި އަރާރުންވުމެއްވެސް ނުހުރެވެ. އަދި، (اللهއީ، ހުރިހާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެ ކަމަށްވާތީ) ހެޔޮކަމުގެ މޮޅުއިން ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ކޮންމެ ކަމެއް (ވެސް) الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދަތުރުމަތީގެ ތޯއްޗު ހިފައިގަންނާށެވެ! ފަހެ،

ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ ދުށުކޮއްތަކީ ތަޤުވާއެވެ. އޭ ބުއްދީގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ތަޤުވާވެރިވާށެވެ!"

އަހަރު ދުވަހުގެ ތެރޭގައި ކޮންމެ ވަގުތެއްގައިވެސް ޢުމްރާ ވެވިދާނެއެވެ.

ދެވަނަ ބައި: ކަނޑައެޅިފައިވާ ތަންތަން

މީޤާތުގެ ގޮތުގައި ބެލުމަން ކީރީތި ރަސޫލާ ޞައްލަ اللّٰه ޢަލައިހި ވަސައްލަމް ކަނޑައަޅުއްވާ ދެއްވާފައިވާ 5 ތަނެއް ވެއެވެ. ހައްޖު ނުވަތަ ޢުމްރާއަށް އަންނަން ބޭނުންވާ މީހުން މި 5 ތަނުން ކޮންމެ ތަނަކުން އިޙްރާމް ބަނދުން ހުއްޓެވެ.

1. ذُوْالْحُلَيْفَةِ (ޛުލްޙުލައިފާ) މަދީނާގެ އަހުލުވެރިންނަށް
2. يَلَمْلَمْ (ޔަލަމްލަމް) ޔަމަނުގެ އަހުލުވެރިންނަށް އާއްމުގޮތެއްގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައްޖުވެރިން ހައްޖާއި ޢުމްރާއަށް ނިޔަތް ގަންނާނީ

މި މީޤާތުންނެވެ. މިމީޤާތަކީ މައްކާގެ ދެކުނުގައި 94 ކިލޯމީޓަރު ދުރުގައިވާ ފަރުބަދައެކެވެ.

3. قَرْنُ الْمَنَازِلِ (ޤަރުނުލްމަނާޒިލް) ނަޖުދު މީހުންގެ މީޤާތެވެ. މިއީ މައްކާގެ އިރުމަތީ ފަރާތުން އަރަފާތާ ދިމާލުން މައްކާއާއި 94 ކިލޯމީޓަރު ދުރުގައިވާ ފަރުބަދައެކެވެ.

4. الْجُحْفَةِ (އަލްޖުޙްފާ) މިއީ މިސްރާއި ޝާމްކަރައާއި ހުޅަނގު ބިމުން އަންނަ މީހުންގެ މީޤާތެވެ. މިއީ ރަބްކާނުގެ އިރުމަތީ އަސްސޯރީގައި އޮތް ތަނެކެވެ.

5. ذَاتُ عِرْقُ (ޛާތުޢިރްޤު) މިއީ ޢިރާޤުގެ އަހުލުވެރިންގެ މީޤާތެވެ. މިއީ މައްކާގެ އިރުމަތިން 94 ކިލޯމީޓަރު ދުރުގައިވާ ހިސާބެކެވެ.

ޙައްޖު އާއި ޢުމްރާ ވުމަށް ޤަސްދުކޮށް ކޮށްގެން ދަތުރު ކޮށްގައި އަންނަ މީހާ އިސްވެދިޔަ މީޤާތުތަކުގެ ތެރެއިން މީޤާތަކާ އަރާ

ހަމަވުމުން އިޙްރާމް ބަނުން (ނިޔަތް ގަޑުން) ވާޖިބު ވާނެއެވެ.

މިގޮތަށް މީޤާތު ފަހަނަޅައި ދިއުމަކީ ޙަރާމް ކަމެކެވެ. މީޤާތު ފަހަނަޅާ

ދިއުމަށްފަހު އިޙްރާމް ބަނދެފިނަމަ ޤުރުބާނީއެއްގެ ގޮތުގައި ބަކަރިއެއް

ކަތިލުން ވާޖިބު ވާނެއެވެ.

މައްކާގެ އަހުލުވެރިންގެ މީޤާތަކީ މައްކާއެވެ. މައްކާގެ

އަހުލުވެރިއެއް ނޫންނަމަވެސް، މައްކާގައި ހުރެފައި ޙައްޖުވުމަށް

ޤަޞްދު ކޮށްފިނަމަ، އިޙްރާމް ބަންނާނީ މައްކާއިންނެވެ.

މީޤާތާއި މައްކާއާ ދޭތެރޭގައި ދިރިއުޅޭ މީހަކު ނަމަ

އިޙްރާމް ބަންނާނީ އެމީހެއްގެ ގެއިންނެވެ. މައްކާގައި ހުރެފައި

ފުރަން ޤަޞްދު ކުރާ މީހާ އިޙްރާމް ބަންނާނީ މައްކާގެ ޙަރަމުން

ބޭރުން (ޔަގީނުންނެވެ.)

ޙައްޖު ބެހިގެންވާ ބައިތައް

ޙައްޖު ބެހިގެންވަނީ ތިންބަޔަކަށެވެ.

ފުރަތަމަ ބައި: ޙައްޖު ތަމައްތުޢު

މިއީ ޙައްޖުގެ މައްސަރުތަކުގައި ފުރަތަމަ ޢުމްރާއަށް އިޙްރާމް ބަނދުނެވެ. އަދި ޢުމްރާގެ އަރުކަން ނިމުމުން އިޙްރާމް ކަނޑައި، ދެން ޙައްޖުމަހުގެ އަށްވަނަ ދުވަހު ޙައްޖަށް އިޙްރާމް ބަނދުން، ޙައްޖުގެ އަރުކަން ފުރިހަމަ ކުރުމެވެ. މިގޮތަށް ޙައްޖުކުރާމީހާ ހަދްޔު ކަތިލަން ޖެހެއެވެ. ހަދްޔު ކަތިލުމަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވާނަމަ ޙައްޖުގައި ތިން ރޯދަ އަދި ޤައުމަށް އެނބުރިގޮސް ހަތް ރޯދަ ހިފުމެވެ.

ދެވަނަ ބައި: ޙައްޖުޤިރާން

މިއީ ޙައްޖާއި ޢުމްރާއަށް އެއްކޮށް އިޙްރާމް ބަނދުމެވެ.

އެއަށްފަހު، މައްކާއަށް ދެވުމުން ޠަވާފުލް ޤުދޫމް ކުރުމަށްފަހު ޙައްޖާއި

ޢުމްރާއަށް އެއް ސަޢްޔު ކުރާނީއެވެ. ދެން އިޙްރާމް ނުކަނޑާ ހުރުމަށްފަހު ހައްޖުމަހުގެ އަށްވަނަ ދުވަހުން ފެށިގެން ހައްޖާއި ޢުމްރާގައި ބާކީހުރި އަޅުކަންތައްތައް ފުރިހަމަ ކުރާނީއެވެ. އެއީ ސަޢްޔުކުރުން ފިޔަވައެވެ. އެހެނީ އޭނާވަނީ ޠަވާފުލް ޤުދޫމަށްފަހު ހައްޖާއި ޢުމްރާއަށް ސަޢްޔުކޮށްފައެވެ. ޤިރާންކޮށް ހައްޖުކުރާ ވީމާވެސް ހަދްޔު ކަތިލަންޖެހޭނެ އެވެ.

ތިންވަނަ ބައި: ހައްޖުއިފްރާދު

މިއީ ހަމައެކަނި ހައްޖަށް އިޙްރާމް ބަނދުމެވެ. މި ޙާލަތުގައި މައްކާއަށް ގޮސް ޠަވާފުލް ޤުދޫމް ކުރުމަށްފަހު ހައްޖުގެ ސަޢްޔު ކުރާނީއެވެ. ދެން ހައްޖުމަހުގެ އަށްވަނަ ދުވަސް އަންނަންދެން އިޙްރާމްގައި ހުރެ މަޝާއިރުތަކަށް ގޮސް ހައްޖުގެ އަޅުކަން ފުރިހަމަ ކުރާނީއެވެ. އިފްރާދުކޮށް ހައްޖުވާ މީހާގެ މައްޗަކަށް ހަދްޔު ކަތިލުމެއް ނުޖެހޭނެއެވެ.

ތަޢައްޞުބު މަދުން ނުވަތަ ޒިޔާންގެ މަދުން ބައްޔުވާ މީހާ ހައްޤު

ކަމިޔުން ވާޖިބުވާނީ އަންނަނިވި ޝަރުޠުތައް ފުރިހަމަ

ވުމަށްފަހުގައެވެ.

1- އަޤްލުސަލީމު ބަޔާކުގެ ބާލިޣުވެފައިވާ މިހަކު ކަމުގައި ނުވުން

2- ތަޢައްޞުބު ވާމީހާ އުމްރާޔި، ބައްޔުގެ މައްސަލަތަކުގެތެރޭގައި ކަމަށްވުން.

3- ޢައަހަރު ބައްޔުވުން.

4- ބައްޔަށް އިސްރާފް ބަނޑުމަތިބަކައި އާނާ އުމްރާ އަށް އިސްރާފް

ބަން މިފަދަ ނުވަތަ އަހަރުން މިފަދަކަން ނުދިޔުން.

ބައްޔުގެ ހުކުންތައް

ބައްޔުގެ ހުކުންތަކާއި ވާޖިބުތަކާއި ސުންނަތް ތަކާމެދު އިސްލާމްދީނުގެ

މެދުގައި ޚިލާފު އުފެދިފައިވެއެވެ. ޝާފިޢީ މަޛްހަބުގައި އެންމެގަވީން

ހައްޖުގެ ރުކުންތައް ހައެކެވެ. ތިރީގައި މި ބަޔާން ކުރެވޭ އެ 6 ރުކުނެވެ.

1. އިޙްރާމް ބަނދުން (ނިޔަތްގެނުން)
2. ޢަރަފާތުގައި ހުރުން
3. ޠަވާފުލް އިފާޟާ ކުރުން
4. ސަފާއާއި މަރުވާ އާއި ދެމެދު ހިނގުން (ސަޢްޔުކުރުން)
5. ބޮބޭލުން ނުވަތަ ބޮކޮށުން
6. ތަރުތީބު ހުރުން

ހައްޖުގެ ވާޖިބުތައް

1. މީޤާތުން އިޙްރާމް ބަނދުން
2. މުޒްދަލިފާގައި ރޭކުރުން
3. ޖަމްރާތަކަށް ހިލަ އުކުން

4. މިނާގައި ރޭކުރުން، އައްޔާމު ތަޝްރީޤުގެ ރޭތަކުގައި ހުރެ ކޮންމެ ރެއެއްގެ ބޮޑުބައިގައި މިނާގައި ހޭދަކުރުން

5. ޠަވާފުލް ވަދާޢު ކުރުން

6. އިޙްރާމް ބަދެގެންހުރެ ކުރުންމަނާ ކަންތައްތަކާ ދުރު ހެލިވުން؛ މިއެވެ.

ޙައްޖުގެ ސުންނަތް ކަންތައް

1. ޙައްޖުމަހުގެ 8 ވަނަ ދުވަހުގެ ރޭ މިނާގައި ހޭދަކުރުން

2. ޙައްޖު މަހުގެ 7 ވަނަ ދުވަހު ޚުޠުބާ ދިނުން

3. ޢަރަފާތު ދުވަހުގެ ގެންދުރު ނަމާދުގެ ކުރިން ދެ ޚުޠުބާ ކިޔުން ސުންނަތް ވެގެން ވެއެވެ.

4. ޢީދު ދުވަހު ގެންދުރު ނަމާދަށް ފަހު ޚުޠުބާ ދިނުން

5. ޙައްޖުމަހު 12ވަނަ ދުވަހު ގެންދުރު ނަމާދަށް ފަހު ޚުޠުބާ ދިނުން

6. ފިރިހުނުން ބޭބޭފުޅުން

7. އީދުވިލާތާ ފަތިސް ނަމާދަށް ފަހު އިރު އަރަން ދެން މުޒްދަލިފާގައި މަޑު ކުރުން

8. އައްޔާމުއް ތަޝްރީޤު 3 ރޭ މިނާގައި ހޭދަކުރުން

9. ހައްޖުގެ އަޅުކަމުގެ އެކި އެކި ކަން ކަމުގައި ތަކުބީރާގެ އަރިހުން ވާރިދުވެފައިވާ ދުޢާތަކާ ޛިކުރުތަކުން ކިޔުން؛ މިއެވެ.

ހައްޖުގެ ރުކުނުތަކާ ވާޖިބުތަކާ ގުޅޭ ވަރަށް ގިނަ ސުންނަތްތައް ވެއެވެ.

ހައްޖުގެ ރުކުނުތައް އަދައިފި މީހާގެ ހުކުމް

ހައްޖުގެ ރުކުނުތައް ދޫކުރުކޮށްލައިފި މީހާގެ ހައްޖު ފުރިހަމަވެއް ނުވާނެއެވެ. އެކަންކަމަށް ފުރިހަމަ ހިނދުކޮޅު އެކަމުގެ ޖިންސާ އަންނަނިވި އުމުރާގެ ބޮޑުކަމެވެ. މިސާލަކަށް ޠަވާފުތަކުން

އިފާޟާ ނުކޮށް އެނބުރި ޤައުމަށް ގޮސްފި ކަމުގައިވާނަމަ، އޭނާ ޤުރުނީ އަޅުން އަނބުރާ މައްކާއަށްގޮސް އެކަން ފުރިހަމަ ކުރާނެވެ.

ހައްޖުގެ ވާޖިބުތަކުގެ ތެރެއިން ވާޖިބު ކަމެއް ދޫކޮށްލުމުގެ ހުކުމް

މުސްލިމަކު ހައްޖުގެ ވާޖިބު ތަކުގެ ތެރެއިން ވާޖިބެއް ދޫކޮށްލައިފިނަމަ އެއްޗެއް ކަތިލުން ވާޖިބު ވާނެއެވެ. އެކަންކޮށްފި ކަމުގައިވާނަމަ، އިރާދަ ކުރެއްވިއްޔާ ހައްޖު ފުރިހަމަ ވާނެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް ވިސްނާލަންޖެހޭ ތަންކޮޅަކީ ހައްޖުގެ ވާޖިބު ތަކާއި ދޫކޮށް ފަރުވާ ކުޑަ ނުކުރުމަށެވެ. އެންމެ ރަނގަޅު އަދި އެންމެ ފުރިހަމައަށް މިގޮތް އަޅުކަން ނިންމުމެވެ.

އިޙްރާމް ބަނދެގެންވާ މީހާ ކުރުން ޙަރާމް ކަންތައްތައް

ފުރަތަމަ ދެސްގަނނަން ޝޫރު ކަމަކީ

ހައްޖުވެރިންނާއި ހައްޖާއި އުމްރާއަށް އިޙްރާމް ބަނދެގެން މީހާ މީހުންނަށް ޙަރާމް ކަންތައްތަކެއް ވާނެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އިޙްރާމް

ހެދުމުގައިވާ މީހާގެ މައްޗަށް އެކަންތައްތައް ވަކިން ބޮޑަށް ހަރާމްވާ

ކަމެވެ. އެއީ [illegible]، [illegible] ޖެއްސުމާއި، ފިތުނަ ފަސާދަ

އުފައްދަން މަސައްކަތް ކުރުމާއި، [illegible] ހުރުމާއި، ހަޑި ހުތުރު ބަހުން

ޒުވާބު ކުރުމާއި، ޖަދަލު ކުރުމާއި، ހަރާމް ތަންތަން ބެލުމާއި އެފަދަ

އަޑުތައް އެހުން ފަދަ ކަންތައްތަކެވެ. ﷲ ގެ ވަހީ ބަސްފުޅުގައިވަނީ

މިފަދައިންނެވެ.

﴿ ٱلۡحَجُّ أَشۡهُرٞ مَّعۡلُومَٰتٞۚ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ ٱلۡحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا

جِدَالَ فِي ٱلۡحَجِّۗ وَمَا تَفۡعَلُواْ مِنۡ خَيۡرٖ يَعۡلَمۡهُ ٱللَّهُۗ وَتَزَوَّدُواْ فَإِنَّ خَيۡرَ ٱلزَّادِ

ٱلتَّقۡوَىٰۚ وَٱتَّقُونِ يَٰٓأُوْلِي ٱلۡأَلۡبَٰبِ ﴾ البقرة: ١٩٧

މާނަ: "حجގެ ވަގުތަކީ ކަނޑައެޅި އެނގިގެންވާ މައްސަރު ތަކެކެވެ.

ފަހެ، އެ މައްސަރުތަކުގައި حج فرضކޮށްގެންފި މީހާ (އެބަހީ:

حجވުމަށް قصدކޮށް إحرامބަނދެފިމާ، ދަންނާށެވެ!) ފަހެ حجވުމުގެ

ތެރޭގައި جماعވުމެއް، އަދި [illegible]، އަދި [illegible]

ށުމެވެ. އަދި، (اللهُ، ހުރިހާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސޫލާގެ ކަމަށްވާތީ) ހެޔޮކަމުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުންކުރާ ކޮންމެ ކަމެއް (ވެސް) الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދަތުރުމަތީގެ ކޯއްޗު ލިބިގަންނާށެވެ! ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ ރޯދުކާއްޗަކީ تقوىއެވެ. އޭ ބުއްދީގެ أهلُވެރިންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް تقوىވެރިވާށެވެ!"

އިޙްރާމް ހެދުން ލައިގެން ހުންނަ މީހާ ކުރުން ހަރާމް ކަންތައްތައް 3 ބަޔަކަށް ބެހިގެން ވެއެވެ.

1. ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން ޝާމިލު ވާކަންތައް:-

ހ. އިސްތަށި ބާލުން ނުވަތަ ކޮށުން. ބޮލުގައި ނުވަތަ ހަށިގަނޑުގެ ކޮންމެ ގުނަވަނެއްގައި ފަހާފައި ހުންނަ އިސްތިރިޔާއް މިބައިގައި ހިމެނެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އޭގެ ޖޯޑުގައި ފައިވާ އިސްތިރިޔާއް މިގޮތުގައި ނުހިމެނެއެވެ.

ށ. ނިޔަލަމި ކަނޑުން.

ނ. އިބްރާހީމް ޖުމްލަތަކު ހުވަނދުދުން.

ރ. ޖިމާޢުވުން ނުވަތަ ޝަހުވަތްތެރިކަމާއެކު އަތްލާ ގައިގައި

ބޭރުން.

ބ. އަތަން އިސްތިބްރާކުރަ އެއްޗެއް ޖަހައިގެން ފޮރުވުން.

ޅ. އެއްގަމު ޝިކާރަ ކަފުން (ކަފުން ހެއްދު).

2. ފިރިހެނުންނަށް ޚާއްޞަ ކަންތައް:-

ހ. ވަޅާލައިގާ އެއްޗެހިލުން

ށ. ތަރިކާ ނުވަތަ ފޮތި، މިލަދު އެއްޗަކުން ބޮ ނިވާކުރުން.

3. އަންހެނުންނަށް ޚާއްޞަ ކަންތައްތަކަކީ:

ހ. މޫނު ފޮރުވުން

ބަޔާން ކުރެވުނު ކަންތައްތަކީ ހައްޖުގެ އުމްރާ ފަދަން

ދާ މީހުން ކުރުން ހަރާމް ކަންތައްކަމަށް އިޙްރާމްގައިން

އެއްބަސްވެވިފައިވާ ކަންތައްތަކެވެ.

ހަރާމް ކަމަކަށް އަރައިގަތުމުގެ ހުކުމް

އިހުރާމް ބަނދެގެން ހުންނަ މީހާ އޭނާގެ މައްޗަށް ހަރާމްވާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ކަމެއް ކޮށްފިނަމަ، އެކަމުގެ ހުކުމްގެ 3 ހާލަތެއް ވެއެވެ.

ހ. އެއްވެސް އުޒުރަކާއި ނުލައި ނުވަތަ އެއްވެސް ކަމަކާއި ނުލައި އިހުރާމް ބަނދެގެންވާ މީހާ ހަރާމް ކަމެއް ކޮށްފިނަމަ، އޭނާ ފާފަވެރި ވާނެއެވެ. އަދި ފިދްޔަ ދޭން ޖެހޭނެއެވެ.

ށ. ކޮންމެވެސް ކަމަކާ ޖެހިގެން ހަރާމް ކަމެއް ކޮށްފިނަމަ ފިދްޔަ ދޭން ޖެހޭނެއެވެ.

ނ. ނޭނގިގެން ނުވަތަ ހަނދާން ނެތިގެން ނުވަތަ ގަދަ ކަމުން އެކަން ކުރުވައިފިނަމަ، ފިދްޔަ ދޭން ޖެހޭނެތޯ؟ ނުވަތަ ނުދޭންތޯ؟ މިއީ ދަންނަ ބޭކަލުންގެ މެދުގައި ހިލާފު މައްސަލައެކެވެ. ގިނަ ދަންނަ ބޭކަލުން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި މިހާލަތުގައި އޭނާގެ މައްޗަށް އެއްވެސް ކަމެއް ނުހިނގާނެއެވެ.

ފިއުޗަރ ޓެންސް ބޭނުން ގޮތް:

ފިއުޗަރ ޓެންސް ބޭނުންކުރެވޭ އެއް ހާލަތަކީ އަންނަ ހާލަތެއް

މަސައްކަތް އެވެ. އިސްކާރު ބަސްތަކެއްނާ މީހާގެ ފަރުމާ ހަމަވެ

ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ކަމެއް އަޅައިގެންވާއެއް ނަމަ ފިއުޗަރ ޓެންސް

ބޭނުންކުރެވެ.

މިސާލު:

1. ކަންބަޔ، ބަޔަކުއްށ ކަމެއްވެސް، ނުވަތަ 60 މިސްކިއްނުންނަރ

ކަން ދުވަސް ނުވަތަ 3 ދުވަހު ތެރޭ ހިފާނެ. މިހިން

ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ބޭނުން ކަމެއް އިހުތިޔާރު

ކުރެވިދާނެއެވެ.

2. ވާހިބުކަމެއް ދުކާނަކައިފިނަމަ ބަޔަކުއްށ ނުވަތަ

ކަންބަޔިބަޔަކުއްށ ކަމިޔަން ބޭނުންއެވެ. ނުލިބުއްގެނަމަ 10

ދުވަހު ތެރޭ ހިފާނެ. ތެރޭ ހިފާނީ، ބައްޖެގެ އަލުކަމުގައި

މައްކަގައި ހުރަ ކުރާ މުއްދަތުގައި 3 ތެރޭ. އަދި އެނބުރި

ޤައުމަށް ދިއުމަށްފަހު ބާކީ 7 ރޯދަ. ހައްޖުގެ ދުވަސްތަކުގެ ތެރޭގައި 3 ދުވަހު ރޯދަ ހިފުމަށް ކުޅަދާނަކަން ނުލިބޭނަމަ އެނބުރި ޤައުމަށް ދިއުމަށްފަހު 10 ރޯދަ ހިފާނީ.

3. ތަމައްތުޢު އަދި ޤިރާނުވެރިން ދަމު ދިނުން: ހައްޖުވެރިންގެ ތެރެއިން މި ދެ ގޮތުންކުރެ ގޮތަކަށް ހައްޖުވުމަށް ނިޔަތް ގަނެފައިވާ މީހުން ދަމު ދޭން ޖެހޭނެއެވެ. ދަމުގެ މިންވަރަކީ ކަންބަޅިއެކެވެ. ނުވަތަ ބަކަރިއެއްގެ ނުވަތަ ގެރިއެއްގެ ހަތްބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. އެހެންވީމާ ކޮންމެ ހަތް މީހެއްގެ މަތިން ޖަމަލެއް ކަތިލެވިދާނެއެވެ. ކަތިލުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ނެތްނަމަ 10 ދުވަހު ރޯދަ ހިފާނެއެވެ. ހައްޖުގެ އައްޔާމުގައި މައްކާގައި ހުރެ ކުރާ ދުއްދަތުގައި 3 ރޯދަ ހިފައި އަދި އެނބުރި ޤައުމަށް ދިއުމަށްފަހު ބާކީ 7 ރޯދަ ފުރިހަމަ ކުރާނީއެވެ.

4. އިޙްޞާރުގެ ފިދުޔަ: އިޙްޞާރުގެ މާނައަކީ ޙައްޖު ނުވަތަ ޢުމްރާގެ މަނާސިކުތައް އަދާކުރުމަށް ހުރަސްއެޅި އެކަންތައްތައް ފުރިހަމަ ނުކުރެވޭގޮތް މެދުވެރިވުމެވެ. މިފަދަ ޙާލަތެއް އަތުވެއްޖެނަމަ ތަޙައްލުލުވާނީ ފިދުޔަ ކަތިލުމަށްފަހު ބޯ ބާލައިގެންނެވެ. ހަދްޔު ނުލިބުނުނަމަ ހަދްޔުގެ އަގަށް (ބަކަރި) އަގުކޮށް އެއަށް ކާބޯތަކެތި ގަތުމަށްފަހު މިސްކީނުންނަށް ބަހާނީއެވެ. ނުވަތަ ތަމައްތުޢު ވެރިންނެކޭ އެއްގޮތަށް 10 ދުވަހު ރޯދަ ހިފާނީއެވެ.

5. ޖިމާއުވުމުގެ ފިދުޔަ: ފުރަތަމަ ތަޙައްލުލު[1] ގެ ކުރިން ޖިމާއުވެއްޖެނަމަ ޖަމަލެއް ކަތިލަން ޖެހޭނެއެވެ. އެވަރު ނޫން ނުލިބިއްޖެނަމަ، 10 ދުވަހުގެ ރޯދަ ހިފަން ވާނެއެވެ. އެއީ

[1] - ފުރަތަމަ ތަޙައްލުލަކީ: ޙައްޖުމަހުގެ 10 ވަނަ ދުވަހު ޖަމްރަތުލް ޢަޤަބާއަށް ހިލައުކުން ވާޖިބު ހަދްޔު ކަތިލާ ބޯބޭލުން ނުވަތަ ކޮށުމަށްފަހުގައެވެ.

ހައްޖުގެ ދުވަސްވަރުގައި މައްކާގައި ހުންނަ ދުވަސްވަރުގައި 3 ރޯދަ ހިފައި ބާކީ އޮތް 7 ރޯދަ އެނބުރި ގައުމަށް ދިއުމަށްފަހު ހިފާނީއެވެ.

ޢުމްރާވުން:

ޢުމްރާގެ ރުކުންތައް ފަހެކެވެ.

1- އިޙްރާމް ބަނދުން
2- ޠަވާފު ކުރުން
3- ޞަފާ އާއި މަރުވާ ދެމެދުގައި ހިނގުން.
4- ބޯ ބޭލުން ނުވަތަ ބޮލުކޫރު ކޫރުން.
5- އިސްވެ ދިޔަ ރުކުންތައް ތަރުތީބުން ކުރުން.

ޢުމްރާގެ ވާޖިބުތައް ދޭކެވެ. އެއީ، މީޤާތުން އިޙްރާމް ބަނދުމާއި، އިޙްރާމް ބަނދައިގެން ހުރެ ކުރުން ހަރާމް ކަންތައްތަކާ ދުރުހެލިވުމެވެ.

ބައްޓުވާން ދާ ދީރާ ނުވަތަ ހަމަ އުކަސި ބުރުގާ ވާން
ދާ ދީރާ މައްކާއަށް ދިއުމަށްފަހު އެންމެ ފުރަތަމަ ކުރަންވީ ކަމަކީ
ޠަވާފުކުރުމަށްޓަކައި އަލްމަސްޖިދުލް ޙަރާމަށް ދިއުމެވެ.

ޠަވާފުގައި ހިމެނޭ ހަތްބުރެވެ. ޠަވާފު ފެށޭނީ
އަލްހަޖަރުލް އަސްވަދާ ދިމާއިންނެވެ. އަލްހަޖަރުލް އަސްވަދާދިމާވާ
ގޮތަށް ސަވާރަތުވާއި ވިޔަފޭގެ މަތީގައި ހުރި ކުލައިގެ އިޝާރާތެއް
ދިއްކިފައިވާނެއެވެ.

ޠަވާފުގައި ހޯސާގެ ޚާއްޞަ ދުޢާއި ކަސްރުޑު ޔިރިޒި
ފައްކަން މަގާމިގެން އޭގެ ދުޢާއު އޭގެ ވާތު ކޮންޓެމްއަކަން
އަތްލައި ބޮސްދިނުމަކީ ސުންނަތެކެވެ. އަލްހަޖަރުލް އަސްވަދުގައި
ބޮސްދެވެން ނުކުރެވުނަމަ އަލްހަޖަރުލްއަސްވަދަށް އިޝާރާތްކޮށްލާނީއެވެ.
އިޝާރާތްކޮށްލާއިރު "بِسْمِ اللهِ اللهُ أَكْبَرُ" ކިޔަންވާނެއެވެ. ބާރު

ހިނގުމުގައި ޠަވާފުގެ ފުރަތަމަ ތިންބުރު ދުވެމުން ސުންނަތެއް ވެއެވެ.

އެކަމަކު އަންހެނުންނަށް މިއީ ސުންނަތެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ.

ޠަވާފުކުރަމުންގޮސް ޔަމާނީ ރުކުނާ ހަމައަށް ދެވުނުން

އެރުކުނުގައި އަތް ޖެހުމަކީ ކުރެވޭނަމަ ވެގެންވާ މިހާއަން

ސުންނަތެއްކަމުގައިވެއެވެ. ޔަމާނީ ރުކުނާ ޙަޖަރުލް އަސްވަދާ ދެމެދު ކިޔާނީ

" رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ"މިހެންނެވެ.

މިގޮތަށްގޮސް ޙަޖަރުލް އަސްވަދާ ހަމައަށް ދެވުނުން ފުރަތަމަ ބުރު

ނިމުނީއެވެ. އެއަށްފަހު الله أكبر ކިޔާ ދެވަނަބުރު ފަށާނީއެވެ. ފުރަތަމަ

ބުރުގައި ކަންތައްކުރި ގޮތަށް ހަތްބުރު ނިމެންދެން ޢަމަލު ކުރާނީ

އެވެ.

ޖަމާޢަތުގައި ގޮވައިލިނަމަ ބަންގި ނަމާދަށް

ނަމާދުކުރުމަށްފަހު ޠަވާފުކުރުން ހުއްޓާލަނީއެވެ. ނަމާދުކޮށް

ނިންމާފައި ޠަވާފު ހުއްޓާލެވުނު ހިސާބުން ފަށައިގެން ފުރިހަމަ

ކުރާނެއެވެ. ޖަވާހިރުގެ ބުރުޒުކޮޅުގެ އަދަދާއެކު ސަލާމްކުރުމަށްފަހު އެންމެ

މަދު މިންވަރެއްގެ މައްޗަށް ބަލައިގެން ޖަވާހިރު ހުރިހަމަ ކުރާނެއެވެ.

ޖަވާހިރުކޮށް ނިމިގެން ގައިގައިލާ ހުރާ އަލުން

ދުކޮންޏާމައްޗަށް އެއްލާނެއެވެ. އެއަށްފަހު މަޤާމް އިބްރާހީމްގެ

ފަހަތުގައި ހުރެގެން ޖަވާހިރުގެ ސުންނަތުގެ ދެރަކުޢަތް ކުރާނެއެވެ.

ފުރަތަމަ ރަކުޢަތުގައި އަލްޙަމްދަށްފަހު ކިޔަވާނީ ސޫރަތުލް

ކާފިރޫނެވެ. ދެވަނަ ރަކުޢަތުގައި އަލްޙަމްދަށްފަހު ކިޔަވާނީ ސޫރަތުލް

އިޚްލާޞްއެވެ.

މަޤާމް އިބްރާހީމްގެ ފަހަތުގައި މީހުން ގިނަނަމަ

އަލްމަސްޖިދުލް ޙަރާމްގެ ކޮންމެ ތަނެއްގައިވެސް މިނަމާދު

ކުރެވިދާނެއެވެ. އެއަށްފަހު ދާނީ ޒަމްޒަމް ފެން ބޮއިމަށެވެ. ޒަމްޒަމް

ފެން ބޮއިމަށްފަހު އެދޭކަމަކަށް ދުޢާ ކުރާނެއެވެ. އެ ގޮތުން

ވާރިދުވެފައިވާ ދުޢާތަކުގެ ތެރެއިން މި ދުޢާ ކިޔާހެވިދާނެއެވެ.

"اللّهُمَّ إِنّيْ أَسْأَلُكَ عِلْماً نَافِعاً، وَرِزْقاً وَاسِعاً، وَشِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ"

މާނައީ: " ހައްދަވާ ބޮޑު ކުރެއްވި ރަސްކަލާނގޭ! މަންފާ ކުރުވަނިވި ޢިލްމާއި ތަނަވަސްވެގެންވާ ރިޒްޤާއި ބަލިތަކުގެ ޝިފާއެއް މި ބުއިމުގެ ސަބަބުން މިނަވަރު ކުރައްވާނދޭވެ! "

އެއަށްފަހު ދެންދާނީ ސަފާ މަރްވާގައި ހިނގުމަށެވެ.

ސަފާ އާ ހަމައަށް އަރުވުމާއެކު ޤިބްލައަށް ކުރިމަތިލައި ހުއްޓިހުރެ ކިޔާނީ ﴿إِنَّ ٱلصَّفَا وَٱلْمَرْوَةَ مِن شَعَآئِرِ ٱللَّهِ ۖ فَمَنْ حَجَّ ٱلْبَيْتَ أَوِ ٱعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَا ۚ وَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ ٱللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ﴾ البقرة:١٥٨

މާނަ: " ހަމަކަށަވަރުން، صفاއާއި مروة ވަނީ اللّٰهގެ شعائر (އެބަހީ: ދީނުގެ އަޅުކަން ކުރުމަށް ޚާއްޞަކޮށްފައިވާ ތަންތަން) ގެ ތެރެއިންނެވެ. ފަހެ، ގެފުޅަށް حجވާ މީހާ ނުވަތަ عمرةވާ މީހާ، އެ ދެތާނގައި ހިނގައި سعيކުރުމަކުން އެމީހާގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. އަދި

(فرضގެ އިޢުތިރާފް) ގޯތިކެއްވޯތުގެ ހިމާ (ދަންނާށެވެ!) ދަރު،

ހަމަކަށަވަރުން اللهއި، (އެތަކަ މިހުންނަން) شكرުވެރިވެވޭގެންވާ

(އެބަހީ: އެއުޅެންނަން ގޮތް ތަޖާއަށްވާ) ވޯތަން ދުންވޯތޭގެންވާ

ޙަސްކަލާނީގެ އެވެ."

އެއަން ދަރު، ސުންނަތްވެގެންވާނީ ޒިކުރުއަން ކިޔަމުލުއި މާތް الله

އަށް ޝަރުޢުކުރި ތަކުބީރުކިޔައި މި ދުވަ ކިޔައި "لا إلهَ إلاّ اللهُ وَاللهُ أَكْبرُ

لا إِلهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَه لا شَريكَ لَه له الْمُلْكُ، وَلَه اْلحَمْدُ يُحُيِ وَيُمِيْتُ وَهُوَ عَلى

كُلِّ شَيءٍ قَدير لاإله إِلاَّ اللهُ وَحْدَه أَنْجَزَ وَعْدَه وَنَصرَ عَبْدَهُ وَهَزَمَ اْلاَحْزابَ

وَحْدَه" ދުން ކިޔުން ދުންނަވި ޚުތުބާއި ދުވާ ތިންތިންފަހަރުކަން

ކިޔާނީއެވެ.

ސަލާމްއިން ހިނގާދައި މަޤުބޫލާ ހަމައަން ދުވުމުން

އެއްބުޅު ޖެހުނީ އެވެ. ސަލާ މަޤުބޫލަކި ހިނގާއިޅު ގިނަގިނައިން

ޚުތުބު ކުޅުމާއި ދުވާ ކުޅުމަކީ ސުންނަތް ކަމެކެވެ. މިތާނގައި

ހިނގާއިރު ޖޫރިޔު ކަންމަތީގައި ހުރުންވެސް ސުންނަތްވެގެންވެއެވެ.

ކުޑަ ބަދަލްވެރިޔާއަށް ނަބަވީ މަސްޖިދުގައި ހިނގިދާނެއެވެ. ޖަވާބު

ކުޑުމަންޖަހު އަންހެންމީހާ ބައިސް ވިޔަސް ނުވަތަ ނިޔާސް ވިޔަސް

ނަބަވީ މަސްޖިދުގައި ހިމެން ހުއްޓަވާނެއެވެ. އެހެނީ ނަބަވީ މަސްޖިދުގައި

ހިނގުމަށްޓަކައި ޖޫރިޔުކަމަކީ ސުންނަތްތެރިކަމެއް ނޫނެވެ. ނަމަވެސް އެއީ

މުސްލިމުންގެ ކަމެކެވެ. ނަބަވީ މަސްޖިދުގައި ހިނގަމުންދާ ތިރި

ހޯދުމަށް ތަކާ ހަމަވުމުން ހިނގުން ގެންދަވަން ޖެހޭނެއެވެ.

އަންހެނުންނަން ގޮތަށް ހިނގުން ސުންނަތް ވެގެންނުވެއެވެ.

ބުރުގާ އަދަރާމު ސުލްހުވެއްޖެނަމަ ބިހާރުކާރީ

އެންމެ މަދު އަދަދެއްގެ މައްޗަށް ބަލައިގެންނެވެ.

އިބްރާހީމް ބިނު ދެންޏާ މިހާ ނަބަވީ މަސްޖިދުގައި ހިނގާ

ނިންމާފައި ﷺ ބާރާނީއެވެ. ނުވަތަ ﷺ ކާފިރީއެވެ. ފިރިހެނުންނަން

އިސްރާފެއްނުވާނީ ބެބޭފުޅެވެ. އުމުރާވެފައި ﷺ ކުރުކޮށްލާފައި

ބައްޖުވެފައި ﷺ ބާރަށް ބެހެއްޖުން އިތުރުވެގެންވެއެވެ. އެކަމަކު

އަންހެނުންނަށް ސުންނަތޮފުގެންވަނީ ﷺ ކުރުމެވެ. އެހާގެ

އިސްތިރިގަނޑުގެ ބަރަކަތް އިނގިއްޔާއިގެ ބަޔާއްގެ މިންވަރު

ކުރާފާނީއެވެ. ނުވަތަ އެއަންވުރު މަދު މިންވަރެއް ކުރާފާނީއެވެ.

މިގޮތަށް ކަންތައް ކުރުމުން އުމުރާ ނިމުނީއެވެ. މިހާރިސާބުން

އިބްރާހީމް ބަސްމުން ކުރުން މަސްތި ހުރިހާ ކަމެއްކުރުން އެހާއަށް

އަވަސް ހެއްދި ފާނުއެވެ.

ބައްޖުވެރިޔާ އެހާގެ އުމުރާ ނިސްމުމަތީގައި

މައްކާގައި ހުންނާނީ މާތް ﷲ އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށާއި ދިލްކުރުކުރުމަން

ބަލައެވެ. ބައްޖަށްގޮސް އުޅުއިރު ޖަމާއަތުގައި މިސްކިތުގައި

ނަމާދުކުރުމަން ރައްކާތެރިވާންވާނެއެވެ. މާތް ﷲ ބަރާބަރު ކުރައްވާފައިވާ

ކަންތައްތަކާ ދުރުހެލިވާން ޖެހޭނެއެވެ. ބައްޖަގައި ފާޙިޝްކަމެއް އަދި

އުރެދުމެއް ނުކޮށް ޙައްޖުވި މީހާ އޭނާގެ މަންމަގެ ބަނޑުން ވިހޭ

ދުވަހު އޮތް ސާފު ތާހިރުކަމަށް އެނބުރި ހިނގައްޖައެވެ.

ޙައްޖުގެ ޢަމަލީ މަސައްކަތް ފެށުން

ފުރަތަމަ ދުވަސް: ޙައްޖުމަހުގެ 8 ވަނަ ދުވަސް

އެދުވަހު ޙައްޖުވެރިޔާ މިނާއަށް ދާނެއެވެ. އެތަނުގައި މެންދުރު

ނަމާދާއި ޢަޞްރު ނަމާދު އަދި އިޝާ ނަމާދު ޤަޞްރުކޮށް ކުރާނީއެވެ.

ކީރިތި ރަސޫލާ މިކަންތައް ކުރެއްވީ މިގޮތަށެވެ. މިއީ މުޅިންވެސް

ސުންނަތް ކަންތަކެވެ. ތަމައްތުޢުކޮށް ޙައްޖުވާ މީހާ ޙައްޖުމަހުގެ

އަށްވަނަ ދުވަހުގައި ޙައްޖަށް އިޙްރާމް ބަންނާނީއެވެ. އިޙްރާމް

ބަންނާނީ އޭނާ ހުރި ތަނެއްގައި ހުރެގެންނެވެ. އިޙްރާމް ބަންނައިރު

ޢަމަލުކުރާނީ އުމްރާއަށް އިޙްރާމް ބަންނައިރު ކަންތައް ކުރިގޮތަށެވެ.

ހިނައުމާއި މީރުވަސްދުވާ އެއްޗެހި ލުމާއި ސާފު ތާހިރުވުމުގައި

ޢަމަލުކުރާނީ ހަމަ އެގޮތަށެވެ. ދެން ޙައްޖަށް ނިޔަތް ކުރާނީއެވެ.

ހައްޖުވެރިޔާ އޭނާގެ ވަގުތު ހޭދަކުރަންވާނީ މާތް الله އަށް ޛިކުރު

ކުރުމުގައެވެ.

ހައްޖުވެރިޔާ މިނާގައި ހޭދަކުރާ ދުވަސްތަކުގައި

ހައްޖުގެ އަދަބުތަކުގައި ހިފެހެއްޓެންވާނެ އެވެ. އުޅޭތަނާއި ޖީރާނުގެ

ސަލާމަތިހުރު ކަމަށް ވަރަށް ގިނައިން ކަމެކެވެ. ބޭކާރު ވާހަކަ ބަހުސް

ދުރުވެ މާތް اللهއަށް ޛިކުރުކުރުމާއި ހެޔޮ ޤުރުއާން ކިޔެވުމާއި

އިސްތިޣްފާރު އަދުޢިޔާތަކަން ބުނުމަށްތެރިކަން ހިތުވަލި ކަނޑައެޅިން

ކުރަންޖެހޭނެކަމެކެވެ.

ޢަރަފާ ދުވަސް: ހައްޖުމަހު 9 ވަނަ ދުވަސް.

ޢަރަފާތަކީ ހައްޖުމަހުގެ 9 ވަނަ ދުވަހު ހައްޖުވެރިން ހުއްޓޭ ބިމެވެ. ޢަރަފާތަކީ ވަށި ސަރަހައްދެއް ކަނޑައެޅިގެންވެއެވެ. އެދުވަހުގެ މެންދުރު ނަމާދާއި އަޞްރު ނަމާދު އިސްކޮށް ޖަމްޢުކޮށް ޤަޞްރުކޮށް ކުރެއްވިއެވެ. ޢަރަފާތުގެ ދުވަހަކީ އަހަރުގެ އަމަލުތަކަށް

އެކަލާނގެ ރުހިވެ ވޮޑިގެންނަވާ ދުވަހެކެވެ. ކީރިތި ރަސޫލާ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ގެ ޙަދީޘްތަކުގައިވެއެވެ. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يقول:" إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُبَاهِي مَلَائِكَتَهُ عَشِيَّةَ عَرَفَةَ بِأَهْلِ عَرَفَةَ فَيَقُولُ انْظُرُوا إِلَى عِبَادِي أَتَوْنِي شُعْثًا غُبْرًا" (رواه أحمد).

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ތަޢާލާ، ޢަރަފާތުގެ ވަޤުތު އެތަންގެ އަހުލުވެރިންނާ (ޙައްޖުވެރިންނާ) ގުޅޭ، މަލާއިކަތުންނާ މުބާހާތު ކުރައްވާނެއެވެ. ތަނާ ވަޙީ ކުރައްވާނެއެވެ. “ތިޔަބައިމީހުން ތިމަން ﷲ ގެ އަޅުތަކުންނަށް ބަލާބަލާށެވެ. އެބައިމީހުން އަވަސީ ބޮޑުވި، ހިރަފުސް ވެގެންވާ ޙާލު ތިމަން ﷲ ގެ ރަޙްމަތަށް އެދިގެންނެވެ."

ޢަރަފާތުގައި ޙައްޖުވެރިޔާ އެދުވަހު އިޚްލާޞްތެރިން ދުޢާ ކުރުމާ ޒިކުރު ކުރުމުގައި ހުންނަން ޖެހޭނެއެވެ. ޙައްޖުވެރިޔާގައި ހުރުމުގެ ވަގުތު އީދު ވިޔާރީގެ ތަޤިސްފުއްޖަހުމަން ތާންދުން

ދެމިގެންވެއެވެ. ރަސޫލުﷲ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ޙަދީޘްކުރައްވަނީ "مَنْ جَاءَ لَيْلَةَ جَمْعٍ قَبْلَ طُلُوعِ الْفَجْرِ فَقَدْ أَدْرَكَ الْحَجَّ "(سنن الترمذي)

މާނައީ: "މުޒްދަލިފާގައި ރޭކުރުމުގެ ރޭގައި ފަތިސްވުމުގެ ކުރިން ޢަރަފާތަށް އައި މީހާއަށް ޢަރަފާތުގައި ހުރުން ހަމަކަށަވަރުވުން ލިބިއްޖެއެވެ."

އެދުވަހަކީ މާތް ﷲ އާއި މަލާއިކަތް ތޭކަމުން އުދުވަހަށް ހިޔެވެ ވަގުތުގައިނަމަ ދުވަހެކެވެ. އެދުވަހު ޙައްޖުވެރިން މީހާއިން ޢަރަފާތް ދަންނަވެ. އާންމުގައި ޙައްޖުވެރިން އެދުވަހު ދިޔަނީއެވެ.

ރަސޫލުﷲ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރައްވަނީ " الْحَجُّ عَرَفَةُ "

މާނައީ: "ޙައްޖަކީ ޢަރަފާތެވެ." އާންމުގައި ޙައްޖުވެރިން މާތް ﷲ ގެ ވަޒަންކުރެވެން ހަދައި އެކަށޭނަގެން ދުޢާކުރާތަން ދިޔަކަހަން ދިޔަނީއެވެ. މިދުވަހު ސަލާމަތާ ހިކަމުގެ ވެގެންނަންއެވެ. މިދުވަހަތްވެސް

ބޯޖަހައިމާނާ ނިކަމެތިވާނެ ދުވަހެއް ނާންނާނެއެވެ. އެއީ މާތް الله

އެކަލާނގެ އަޅުންނަށް ޗާލުޖެހުއްސަވައި ދެއްވާފީއެވެ.

އެއީ ހުރިހާ އިހަމުހަޔެއް ތަމާވާ ހަމަހަކަސް ދުވަސްވެސް

މެއެވެ. އިޙްސާނުގެ ދުވަހޭ އެންމެހާ އަޅުކަންތައް އެދުވަހެއްގައި

ތަމާކުރެވޭ ދުވަހެވެ. ނަމާދަށް، ރޯދައާއި (ޒަކާތްގައި ދީބައިހުން

ޓިއަވައި)، ޙައްޖާއި ޒަކާތު އެދުވަހު ތަމާވެއެވެ. އަހަރުގެ އެހެން

ދުވަހެއްގައި މި ހުރިހާ އަޅުކަން އެއްވަން ނުވެއެވެ. މިހެނަ މައިލި

ދުވަހާ އަޅުގަނޑުމެން ބައްދަލުކުރައްވާ ޙަޔާތަކުން ތިޔައީވެ،

އެދުވަހުގެ މައިލިކަން ޓިއިގަތުމަށް ވަޅުގަނޑަ ޒަޖިމާ އެކު ތިޔުމީ

ކޮންމެހެން ކުރަންޖެހޭން ކަމެކެވެ. މިބައިމާތުމުގެ ދުވަހޭ

އަޅުގަނޑުމެންގެ މުސްތަޤްބަލު ހެޔޮގޮތުގައި ބައްޓަން ކުރުމުގެ ބިންގާ

އެޅޭ ދުވަހެއްކަމުގައި މާތް الله ޤަބޫލުކުރައްވާށިއެވެ. އަދި މިދުވަހުގެ ފުރިހަމަ

ހެޔޮކަން ޓިއިގަނޑަ މިހެންގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެން ޤަބޫލުކުރައްވާށިއެވެ.

ބަރަކާތް ދުވަހު އިރު އޯސްވުން މަޑުމައިތިރިކަމާއެކު

ހަސްދުވެރިން ދަތުރު ފަހާނި މުޞްޠަފާއަށް ދިޔުމަށެވެ. އަދި މަރްޙަބާ

ކިޔުން ގިނަކުރަންވާނެއެވެ.

މުޞްޠަފާއާ ބަރަކާތާ ފަސް ކިލޯމީޓަރު ދުރުގައިވާ

ތަންކެވެ. މުޞްޠަފާއަށްފަސް ވަކި ސަލާމަތްތެރިއް ކަނޑާއެޅިފައިވެއެވެ.

މުޞްޠަފާގައި ބަރަކާތްތާ މަޣުރިބު ނަމާދާއި ޢިޝާނަމާދު

ކުރާނީއެވެ. މަޣުރިބު ނަމާދުގައި ކުރާނީ ތިން ރަކުޢަތެވެ.

ޢިޝާނަމާދުގައި ކުރާނީ ހަތަރު ރަކުޢަތެވެ. މި ދެނަމާދު ކުރާނީ

މުޞްޠަފާއަށް ދެވުނު އިރަކުންނެވެ. އެވަގުތު ފާއިތުވާނެ ކަމުގެ

ބިރު އޮތްނަމަ ވަގުތު ފާއިތު ނުވަނީސް ނަމާދު ކުރާނީއެވެ.

މިރޭތަކުގައި ޤަސްރު ކޮށްގެންވެސް ނަމާދު ކުރެވިދާނެއެވެ.

ތިންވަނަ ދުވަސް: ރަމަޟާންމަހުގެ 10 ވަނަ ދުވަސް

މިދުވަހު އެންމެ ފުރަތަމަ ކުރަން ޖެހޭ ކަމަކީ
ޖަލްސާތަކުގެ ބަޔަކާ އަށް ހިޔަ އުޅުމެވެ. ތަފާސީލު ހިނދުން ކޮންމެ
ހިޔާއެއް އެއްޗެހިއެވެ. އެއަށްފަހު ހަދާނު ކުރަމުވެއެވެ. ހަދާނު ކުރަމުން
ޖެހޭ ކޮންމެ މީހަކު ހަދާނު ކުރަމުން ޖެހޭނެއެވެ. ޓީންވަނަ ކަމަކީ
ބޭބޭފުޅުން ނުވަތަ ބޭ ކުރުކުރުމެވެ. ހަތަރުވަނަ ކަމަކީ ޢިބާދަތް އިޚްލާޞް
ކުރުމެވެ. މިޔަމަހުގެ ދުވަހު ރަމަޟާންމަ ޢިބާދަތްތަކު ބަލާ މަރުވާގައި
ހިނގަންވާނެއެވެ. އިޚްލާޞް އަދި ޒިކުރުކުރުން ރަމަޟާން އަދާކުރުމަކީ
ބަލާ މަރުވާގައި ކުރިން ނުހިނގާނަމަ ޢިބާދަތް އިޚްލާޞް އަންހަރު
ބަލާ މަރުވާގައި ހިނގަންވާނެއެވެ.

ޙަމަލީއްޔާ ނުވަތަ ޒިކުރުކުރުން ރަމަޟާން އަދާކުރު

މީހާއަކީ މަށްކާގެ އަހުލުވެރިއެއް ކަމުގައި ނުވާނަމަ ފިތުރަ
ދޭންޖެހޭނެއެވެ. އެއީ ކަންބޮޑުއެއް ނުވަތަ ޖަމާޢަތުގެ ހަތްބައިކުގަ

އެއްބައެވެ. މިކަން ކުރަންވާނީ އޭނާގެ ހަލާލު މުދަލުންނެވެ. މިފިދްޔަ ނުވަތަ ހަދްޔު ދިނުމަށް ނުކުޅެދޭ މީހާގެ މައްޗަށް ހައްޖުގެ ތެރޭގައި ތިން ދުވަހު އަދި ރަށަށް އެނބުރި ގޮސް ހަތްދުވަހު ރޯދަ ހިފުން ވާޖިބުވެ. ހައްޖުގެ ތެރޭގައި ރޯދަހިފާއިރު ރޯދަ ހިފާނީ 10 ވަނަ ދުވަހުގެ ކުރިން ނުވަތަ އައްޔާމުއް ތަޝްރީޤުގެ ދުވަސްތަކުގެ ތެރޭގައެވެ.

ހަދްޔު ކަތިލުމަށްފަހު ހައްޖުވެރިޔާ ބޯ ބާލާނީ ނުވަތަ ބޯ ކުރުކޮށް ކޮށާނީއެވެ. ރަނގަޅު ގޮތަކީ ބޯ ބާލި މީހުންނަށް ރަސޫލު الله صلى الله عليه وسلم ތިންފަހަރު ދުޢާކުރެއްވިއެވެ. ބޯ ކޮށި މީހުންނަށް ދުޢާކުރެއްވީ ހަމަ އެންމެ ފަހަރަކުއެވެ. ބޯ ބާލައިރުވެސް އަދި ބޯ ކޮށައިރުވެސް މުޅި ބޯ ޢާންމު ކުރަންޖެހޭނެއެވެ. އަންހެނުން ބޮލުން ކޮށާނީ އިނގިލިއެއްގެ މިންވަރެވެ.

ޖަމްރަތުލް ޢަޤަބާއަށް ހިލައުކުމަށްފަހު ބޮ ބޫދުން

ނުވަތަ ބޮ ކޮށުމަށްފަހު އިޙްރާމުގެ ސަބަބުން ޙަރާމްވި ކަންތައްތަކުގެ
ތެރެއިން އަނބިމީހާއާއި އެއްދާން ކުރުން ފިޔަވައި އެހެން ހުރިހާ
ކަމެއް ހުއްދަވެގެންދާނެ އެވެ.

ޠަވާފުލް އިފާޟާ އަކީ ޙައްޖުގެ ރުކުނެކެވެ. މިރުކުން
އަދާނުކޮށް ޙައްޖު ފުރިހަމައެއް ނުވާނެއެވެ. މާތް الله ވަޙީކުރައްވަނީ

﴿وَلۡيَطَّوَّفُواْ بِٱلۡبَيۡتِ ٱلۡعَتِيقِ﴾ الحج: ٢٩

މާނައީ: "މާތްވެގެންވާ ގެފުޅު ވަށައިގެން ޠަވާފުކުރާ ހުށިކަމެވެ."
ޠަވާފުގައި ހިނގާށީ ގެފުޅު ވަށައިގެން ހަތްބުރު. އެއަށްފަހު ސަފާ
މަރުވާގައި ހިނގާށީއެވެ. މިއީ ތަމައްތުޢުކޮށް ޙައްޖުވާމީހާގެ ޙައްޖުގެ
ސަޢުޔެވެ. އޭނާ އެންމެ ފުރަތަމަ ކުރި ސަޢުޔަކީ އޭނާގެ ޢުމުރާގެ
ސަޢުޔެވެ.

ޒިޔާން އަދި އިރްޝާދުކޮށް ބައްޓުވާ މީހުން ޖަވާބު

ކުރުމަށްފަހު ސަޤުއްދުކާރަން ނުޖެހޭނެއެވެ. އެއީ ޖަވާބުގެ ފުދުމާއެކު

ސަޤުއްދުކޮށްފައިވާ ނަމަށެވެ.

ޖަވާބުގެ އިޚްތިލާފު ސަޤުއްދުކަންޖެހޭ މީހުން ސަޤުއްދު

ކުރުމުން އިބްރާހީމްގެ ސަބަބުން ބައްޓަމުގެ ހުރިހާކަމެއް ބައްޓަމެއްގެން

ދެނެއެވެ. މިއީ ދެވަނަ ބައިއްޓުޓެވެ. އެއަށްފަހު ބައްޖެވިން މިންވަރު

އެނބުރި ދެނީއެވެ. އެގޮތުގައި ދެދެވަރު ނުވަތަ ބިންދުވަރު

ބިބެނޖެހެނެވެ. މިއިން ކޮންމެ ދެވަހަކު ބިން ގަވާއަން ހިފަ

އުކަނޖެހެނެވެ. ގަވާއަން ހިފައްކައިދު ބައްޓިބު ކުރުމަޔާ

ވާޖިބުކަމެކެވެ. ސަބަބީ އުޅުއްކާ ހެއިގެން މެނުވީ ބައްޖެވިޔާ

ހިފައްކަން އެގެން މިހަކާ ބަވާފުކަންގެން ނުވާނެއެވެ.

މުސްކުރިކަމުގެ ސަޤުއްދުން ނުވަތަ ބަލިމަޖެކަމެއްގެ

ސަޤުއްދުން ނުވަތަ މާބަނޑުވުމުގެ ސަޤުއްދުން ނުކުމެދޭ މިހާރަށް،

އެހެންމީހަކާ ހިތައުކަން ބަވާލުކުރެވިދާނެއެވެ. އެހެނިހެން މަނާސިބުތައް އެހެން މީހަކުގައްޔާ އަދަބް ނުކުރުވާނެއެވެ.

އައްޔާމުއްތަޝްރީޤުގެ ދުވަސްތައް

މިހިންދުވަހު ޢީދު ތަކްބީރަށް ހިތައުކާރި ދުވަސްދުވަސް އާދަބީމަކުއެވެ. ހިތައުކަން ފަރާރި ކުގެ ތަކްބީރިއްނެވެ. އެއީ ހަމަޖެ މިސްލާ ކައިރި ތަކްބީރެވެ. އެހެނަން ހަމަ ހިލަ އުކަން ވާނެއެވެ. ކޮންމެ ހިލަކާތެއް އުކާއިރު ދުވަހު އުޅުޖާ الله أكبر ކިޔާނީއެވެ. ހިލަ އުކައި ނިމުމުން ދުވަހަކަށް ކުރިމަތިވެއްޖެން ހުރި ދުވަހު އުޅުޖާ މަހު الله އަކު ދުޢާކުރާނީއެވެ. ދުވަ ދާނި ހޫނު ތަކްބީރަށެވެ. މިސަރަހައްދު ހަމަ ހިލަ އުކާނީއެވެ. ކުރިއްދަސް ކަންތައް ކުރިގެމަށް ކަންތައް ކުރަމަށްޓަކަ ދުވަ ދާނި ބައްޔާ ތަކްބީރަށެވެ. މިހި މަހުކާއާ އެންމެ ކައިރި ތަކްބީރެވެ. މިސަރަހައްދު އެއްފާނި ހަމަ ހިލަވެ.

އެއްޗާ ކޮންމެ ހިލަކޮޅެއްވެސް ޖަމްރާގެ ވަރައިގެންވާ ހަމަތު

އިންސާނުންގެ ގޯނާއަށް ފުއްޓިޖޯ ބަލަންވާނެއެވެ.

11 ވަނަ ދުވަހާއި 12 ވަނަ ދުވަހު ހިލަ

އުކުމަށްފަހު ޢާންމުން މިނާއިން ނުކުމެން ހުއްދަ ވެގެންވެއެވެ.

އެކަމަކު އިރުއޮއްސުމުގެ ކުރިން މިނާއިން ނުކުންނަން ވާނެއެވެ.

12ވަނަ ދުވަހު އިރުއޮއްސުމުގެ ކުރިން މިނާއިން ނުނިކުމެވިއްޖެނަމަ

13ވަނަ ދުވަހު މިނާގައި މަޑުކޮށް ހިލަ އުކުމަށް ފަހު މިނާއިން

ނިކުންނާނީއެވެ. މޮޅު އިޢުތިބާރުވެގެންވަނީ ތިންވަނަ ދުވަހާއި ޖެހެންދެން

މިނާގައި މަޑުކުރުމެވެ. މިނާއިން ހައްޖުވެރިން ނުކުމެ ހައްޖުގެ

ކަންތައްތައް ނިންމާ، ވަދާޢު އެނބުރި ދިއުމަށްފަހު ފުރަސްތުމުން

ޠަވާފުލް ވަދާޢު ކުރަން ޖެހޭނެއެވެ. އެއީ ވާޖިބެކެވެ. ރަސޫލް الله

صلى الله عليه وسلم ބަޔާންކުރައްވަނީ އެމީހުންގެ އެންމެ ފަހު ކަމަކަށް

ގެފުޅު ވަޑައިގެން ޠަވާފުކުރުން ހަދާފައި ދުރު ތިބޭބައިމީހުންގެ

ގޮތެއިން އެކަކުވެސް މައްކާއިން ނުފައިބާ ހުރިކަމެވެ. ޠަވާފުލް ވަދާޢު

ނިންމުމަށްފަހު މައްކާގައި ދަތުރަށް ބޭނުންވާ ކަމެއް ކުރުމަށް މެނުވީ

ހުރެގެންނުވާނެއެވެ. ޠަވާފުލް ވަދާޢުގެ ފަހުން ހައްޖުގެ އެއްވެސް

ކަމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ހައިޟު ވެރިންނަށާއި ނިފާސްވެރިންގެ

މައްޗަށް ޠަވާފުލް ވަދާޢު ކުރުމެއް ނެތެވެ. ރަސޫލު **الله** صلى الله عليه

وسلم ވަނީ އެކަމަނުންނަށް މިކަން ލުއިކޮށް ދެއްވާފައެވެ.

މަދީނާއަށް ޒިޔާރަތްކުރުން

މިއީ ކީރިތި ރަސޫލާގެ ޤަބުރެވެ. އެއީ ކީރިތި

ރަސޫލާއަށް ނަސްރުދީ އެކަށީގެންވާ މަރުހަބާ ދެންނުވި ޤަބުރެވެ.

މަދީނާގެ މިސްކިތް ކަމަށްވާ އަލްމަސްޖިދުއްނަބަވީއަށް ޒިޔާރަތް

ކުރުމަކީ މިސްކިތަށް ވަންނައިރު ކަނޑައަޅާ އިސްކުރުން

ސުންނަތްތަކެއްގެން ވެއެވެ. އަދި މިދުރާ ހިއްޖުން ސުންނަތް ވެގެންވެއެވެ.

"بِسْمِ اللهِ وَالصلاةُ وَالسَلامُ عَلى رَسُولِ الله اللهمَّ افتَحُ لي أَبوابَ رَحْمَتِكَ"

މިއީ ކޮންމެ މީސްތިހަކު ވަންނައިރު ކިޔަން އޮތް ދުޢާއެކެވެ.

މި ޒިޔާރަތަކީ ހަރަމްފުޅަށްޓަކައި ކުރެވޭ ޒިޔާރަތެކެވެ.

އެއީ ޤަބުރުފުޅަށް ކުރެވޭ ޒިޔާރަތެއް ނޫނެވެ. މިއީ ހައްޖުގެ ޝަރުޠެއް ނޫނެވެ. އަދި ވާޖިބެއްވެސް ނޫނެވެ. އެއަށްފަހު ހަރަމްފުޅުގެ ތެރޭގައި ދެރަކުޢަތް ނަމާދެއް ކުރާނީއެވެ. މި ދެރަކުޢަތުގައި އޭނާ އެދޭ ކަންތައްތަކަށް ދުޢާ ކުރާނީއެވެ. ރަފްސާގައި މިދެރަކުޢަތް ކުރުން އިތުރު ވެގެންވެއެވެ. އެހެނީ ރަސޫލު **ﷲ** صلى الله عليه وسلم ހަދީޘްކުރައްވަނީ "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ގެކޮޅާއި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މިންބަރާއި ދެމެދުގައި ސުވަރުގޭގެ ބަގީޗާއެއް ވެއެވެ." ނަމަވެސް މިކަންކުރުމަށްޓަކައި މީހުންނަށް އުނދަގޫވާ ގަދަ ގޮތަކަށް ބައިބޮކޮށްގެން ނުވާނެއެވެ.

އެއަށްފަހު ދެންނާރީ ރަސޫލު **ﷲ** صلى الله عليه وسلم ގެ

މަޤްބަރާއި އެކަތީގެ ދަރުބާރުގެން ކަލޭގައި

އަބޫބަކުރުގެފާނާއި އުމަރުގެފާނުގެ މަޤްބަރާއަށް ޒިޔާރަތް ކުރުމަށެވެ.

ރަސޫލާގެ މަޤްބަރާ ކުރިމަތީގައި އަދަބުވެރިކަމާ މަޑުމޮޅިކަމާއެކު

ޤިބުލައަށް ކުރިމަތިލައި ހުއްޓިހުރެ އަޑުއުފުލުމެއް ނެތި އެކަލޭގެފާނަށް

ސަލާމް ދަންނަވާނީއެވެ. ސަލާމް ދަންނަވާނީ "السَلامُ عَلَيكَ يارَسولَ اللهِ

وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكاتُه" މިހެންނެވެ.

އެއަށްފަހު އަބޫބަކުރުގެފާނުގެ މަޤްބަރާ ކުރިމަތީގައި

އަދަބުވެރިކަމާ މަޑުމޮޅިކަމާއެކު ޤިބުލައަށް ކުރިމަތިލައި ހުއްޓިހުރެ

އަޑުއުފުލުމެއް ނެތި އެކަލޭގެފާނަށް ސަލާމް ދަންނަވާނީއެވެ. ސަލާމް

ދަންނަވާނީ " السَّلاَمُ عَلَيْكَ يَا أبَا بَكْرُ الصّدّيْق وَرَحْمَةُ الله وَبَرَكَاتُه ، السَّلاَمُ

عَلَيْكَ يَا خَلِيْفَةَ رَسُوْلِ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّم وَثَانِيْهِ فِيْ الْغَارِ ، جَزَاكَ اللهُ عَنَّا

وَعَنِ الإِسْلاَمِ وَالْمُسْلِمِيْنَ خَيْرَ الْجَزَاءِ" މިހެންނެވެ.

ދެން އުމަރުގެފާނުގެ މަޤްބަރާ ކުރިމަތީގައި

އަދަބުވެރިކަމާ މަޑުމޮޅިކަމާއެކު ޤިބުލައަށް ކުރިމަތިލައި ހުއްޓިހުރެ

އަޢުރުގުގެއް ހުރި އެކަލޭގެފާނަށް ސަލާމް ދަންނަވާށެވެ. ސަލާމް ދަންނަވަނީ "السَّلاَمُ عَلَيْكَ يَا عُمَرُ الْفَارُوْقُ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُه، السَّلاَمُ عَلَيْكَ يَا ثَانِيَ الْخُلَفَاءُ الرَّاشِدِيْنَ . جَزَاكَ اللهُ عَنَّا وَعَنِ الإِسْلاَمِ وَالْمُسْلِمِيْنَ خَيْرَ الْجَزَاءِ" މިފަދައިންނެވެ.

ޤުބާ އާއި އުހުދުގެ މައިދާނަށް ދިޔުން

ޤުބާއަށްދާސް އާންމުކޮށް ނަބީގެކުރުމުގައި ސުންނަތް ވަނީއެވެ. "مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحسَنَ وُضُوْءَهُ ثُمَّ جَاءَ مَسْجِدَ قُبَاءَ فَرَكَعَ فِيْهِ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ كَانَ ذَلِكَ كَعَدْلِ عُمْرَةٍ". المعجم الكبير

މާނައީ: " ފުރިހަމަ ވުޟޫހަދާން ވުޟޫކުރުމަށްފަހު ޤުބާ މިސްކިތަށް ގޮސް 4 ރަކުޢަތް ނަމާދުކޮށް ކުރުން ޢުމްރާއެއް ހެދުމާ އެއްވަރެވެ."

އަދި އުހުދަށް ދިޔުމަކީވެސް ސުންނަތެކެވެ.

އާދަކައި ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلمގެ ޝުހަދާއުންގެ ބަރުޒަޚުގެ ގަސްތުން ޒިޔާރަތް ކުރެއްވުން ސުންނަތެއްވެސްވެއެވެ.

އެކަށޭގޮތުގައި އެހެނިހެން ޝަހީދުންނަން ރުއްސުންގެއްވުމަށް އެދި ދުޢާކުރުން ސުންނަތް ވެގެންވެއެވެ.

ހަމައެފަދައިން، "އަލްބަޤީޢު" އަށް ޒިޔާރަތްކުރުންވެސް ސުންނަތްވެގެންވެއެވެ. އެއީ މަދީނާގެ ޤަބުރުސްތާނެވެ. އެތަނަށްގޮސް އުމްމާގެތާދާއި ބަޤީޢުގައި ވަސްތާނުގެ ވިތައިވާ އަސްޙާބުބުންނަން ސަލާމް ދަންނަވާށި "السَّلاَمُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُسْلِمِيْنَ ، وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللهُ بِكُمْ لاَحِقُوْنَ ، نَسْأَلُ اللهَ لَنَا وَلَكُمُ الْعَافِيَةَ" މިހެންނެވެ.